

KULTÚRA

ROČNÍK XI. – č. 19

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

5. NOVEMBRA 2008

Vydáva Factum bonum, s. r. o. • Šéfredaktor Teodor Križka • Redakcia: Sološnická 41, 841 05 Bratislava, Tel./fax: 654 12 388 • e-mail: redakcia@kultura-fb.sk • Cena 29 Sk • 0,93 €

V týchto dňoch vrcholí na Slovensku mediálna hystéria politicky účelovo vyvolávaná okolo učebnice vlastivedy Slovenska pre 4. ročník, ako aj depešnej čítanky pre 9. ročník základných škôl s vyučovacím jazykom maďarským, ktorá už tradične nadobúda aj slovensko-maďarský medzistátny rozmer. V Maďarsku, topiacom sa v hlbokú finančnú a hospodársku krízu, sa totiž na obzore začínajú črtat' parlamentné voľby, takže vďačný problém „testvérov“ v susedných štátoch sa čím ďalej tým viac stáva opäť atraktívnou predvolebnou témou. Žiadna z politických strán by totiž nechcela, najmä nie počas volebnej kampane, sedieť na nevďačnej lavici „vlastizradcov“.

V lete tohto roka sa už zdalo, že okrem prieskumu, ktorý na 14 a 15 ročných deťoch uskutočnila Open Society Foundation, podľa ktorého takmer 40% z opýtaných detí vyjadriло svoj negatívny vzťah k príslušníkom maďarskej národ-

Zemepis a politika

JÁN BOBÁK

nosti, už do konca roka nič nemôže rozčeriť relatívne pokojnú hladinu slovensko-maďarských medzistátnych vzťahov. A to aj napriek tomu, že Budapešť sa najmä v zahraničí veľmi snažila vytláčať z uvedeného tendenčného prieskumu politický kapitál, ale nakoniec veľa vody nenamútila. Nepomohlo ani usilovné prilievanie oleja do ohňa prezidentom Sólyomom.

Keď sa už zdalo, že Budapešť nepresvedčí už ani Európsku úniu o mimoriadnom náraste nacionalizmu a rasizmu na Slovensku, zasadalo v polovici septembra tohto roka v Budapešti, v novom štatúte, Fórum maďarských poslancov Karpatskej kotliny, ktoré na etnickom princípe združuje maďarských politikov zo susedných štátov. V marci totiž prijal maďarský parlament uznesenie, ktorým povýšil Fórum na vlastnú stálu inštitúciu, ktorého predsedom je vždy predseda maďarského parlamentu, v súčasnosti Katalin Sziliová. Politicky krytí Budapešťou sa na svojom poslednom zasadnutí rozhodli „fóristi“ pre svoju vlastnú ofenzívnu zahraničnú politiku s cieľom založiť v Bruseli lobistickú kanceláriu, ktorá bude v Európskom parlamente obhajovať záujmy celého „maďarstva“ Karpatskej kotliny.

Snaha Budapešti politicky zastrešiť reprezentantov politického hungarizmu zo susedných štátov však narazila na tuhý odpor nielen na Slovensku, ale aj v samotnej Európskej únii. Ciele politického hungarizmu čoskoro odhalil predseda SMK P. Csáky na stretnutí s kontroverzným predstaviteľom politického extrémizmu v Rumunsku L. Tökésom dňa 25. septembra 2008 v Dunajskej Strede. Podľa informácií, ktoré priniesli tlačové agentúry, Csáky ponúkol ako inšpiráciu L. Tökésovi údajne svoj vlastný plán maďarskej autonómie na Slovensku, ako o tom aj sám informoval na stretnutí s maďarskými novinármi.

(Pokračovanie na 10. strane)

Snímka: Ján Maršálek

Možno mať moc a bohatstvo, možno poznať najnovšie znalosti z psychológie, možno si nakúpiť alebo založiť printové a elektronické médiá, ktoré budú verejnosť presvedčať o mojej pravde atď., a predsa to všetko bude pôsobiť iba dočasne. Dokonca môžem striedať rozličné postupy, ako dosahovať neustále nové a nové úspechy. Ak môj úspech nie je aj úspechom tých, pomocou ktorých sa k úspechu dopracujem, ak je môj úspech dokonca i hanbou, po čase všetko moje úsilie obráti proti mne. Nastane krízový stav. Stláčať pružinu sa dá iba po onen kritický bod, až kým sa pružina nevymršti a neudrie ma do tváre.

Tak sa správajú ideológie, systémy a režimy. Ten západný sa udržoval pri živote o

Ret'azenie

TEODOR KRIŽKA

generáciu dlhšie oproti komunistickému preto, lebo komunistický vyčerpal svoje možnosti, ale najmä mieru svojej svjôle skôr. Západ, osobitne ten americký, si mylne namýšľal, že pád komunizmu je potvrdením správnosti jeho východisk a postopov, ba oprávnením na ich výlučnosť. Nielenže nenašiel mravnú silu na sebareflexiu a úsilie o reformu, ale začal pociťovať sebauspokojenie, príležitosť vládnúť bez konkurencie, svojvoľne porušujúc obyčajné pravidlá. Nehovoriac o tom, že sa mu demokracia začala javiť ako prílišný luxus, a tak sa rozhodol pomocou sofistikovaných trikov o jej redukcii. Na to samozrejme potreboval nepriateľa, najlepšie neuchopiteľného, nepolapiteľného, nie ako doposiaľ - zjavného, ohraničiteľného.

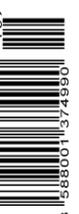
Ale pružinu možno stláčať len po ten mŕtvy bod, keď sa náš tlak a jej odpor vyrovnajú a dokonca sa pružina vymršti a ak neuhneme včas, udrie nás rovno medzi oči.

Svetová finančná kríza je výsledok znásilňovania zákonitosti spravodlivého vývoja. Je výsledok podvodu úzkej skupiny nad väčšinou, keď úzka skupina sa začala správať ako parazit, ako podkorný hmyz, ktorému apetít zatemnil úsudok, čo bude žrať, ak preženie svojím tráviacim traktom všetko lyko. Že to bude jeho kríza, ak nie koniec.

USA začali chápať moc nie ako zodpovednosť, nie ako službu ľudstvu, no ako príležitosť výlučnosti lykožrúta. Niet sa čo čudovať, že takéto nadužívanie, či dokonca zneužívanie moci má svoj mŕtvy bod. Nedá sa donekonečna beztriestne porušovať univerzálne pravidlá, keď z akejkoľvek činnosti musí mať úžitok nie menšina, ale väčšina. Moc sa nedá zabezpečiť rozmiestňovaním radarov a hartusením zbraňami. Nôž v ruke je morálny, ak slúži ako technická pomôcka na krájanie.

(Pokračovanie na 2. strane)

www.kultura-fb.sk

(Dokončenie z 1. strany)

Možno si ním pomôcť namiesto páčidla, či skrutkovača. Dokonca sa ním dá i brániť. To všetko je legitímne. Ale v momente útoku, v momente, keď sa stáva nástrojom vydierania, či vraždy, sa nôž premieňa na nemravný.

Možno sa zdá, že som mal oddeliť finančné špekulácie od moci, lebo vzájomne zdanlivo nesúvisia. Ale ono všetko so všetkým súvisí. Aj machinácie a moc, aj zneužívanie moci a úpadok. Nedá sa za mravnosť minulých zásluh donekonečna kupovať poľudské právo na zneužívanie moci. Nedá sa donekonečna používať krivda z minulosti

ako plášť nových krívd. Mám na mysli zločiny napáchané nemeckým nacionálnym socializmom, ktoré neopravňujú jeho obeť, aby požadovali ako nápravu za minulé utrpenie svedkov tovej hegemonie.

Pružina má svoj mŕtvy bod. Pružina sa vyvrstí a udrie do tváre. Čo to však prinesie svetu? Len chaos a úpadok. A nové, nepredvídateľné utrpenie. Oslabenie USA bude mať za následok nové prerazenie vplyvu nad svetom, čo môže mať za následok reťazenie lokálnych vojen. Trošku sa teraz pohrá so slovami. Je aj na nás, aby sme rázne povedali: Reťaze nie!

TEODOR KRÍŽKA

JOZEF HLUŠEK

McCaina a Obamu spája jedna pupočná šnúra

Tak je to údajne aj v súčasnosti, takže možno konštatovať, že takéto správanie sa kandidátov na úrad prezidenta USA sa už stáva pravidlom. Napríklad, v médiách sa pomerne často objavuje údaj, že na svete zomiera denne 40 000 až 50 000 ľudských bytostí od hladu alebo v dôsledku chorôb spôsobených hladovaním, no kandidátov na najvyšší úrad v štáte, ktorý má ambície určiť svetovú cestu do budúcnosti a spôsoby správania sa v krízových situáciách, akoby tento problém, táto svet zahanbujúca chudoba, vôbec nezaujímal. Oni, - píše C. Taibo - republikán a demokrat, keď sa stretnú v debate, aby hovorili o zahraničnej politike USA, nevenujú riešeniu tohto problému ani holú vetu. Jediné, čo ich zaujíma, je budúcnosť USA ako vedúcej svetovej mocnosti. V ich prejavoch sa nenájdete žiadne priestory pre chápanie potrieb iných, najmä nie pre vládnymi odjakživa opomínaných vydedencov planety. Je dôležité veľmi zdôrazniť, že Obama, nanešťastie, sa nezdá byť veľmi odlišný od McCaina.

V svetovej superveľmoci číslo jeden sa čoskoro skončí éra nevydareného vládnutia G. Busha jr. Mnohí dúfame, že pre USA a celý svet sa začne „New Deal“. Realita je však, zdá sa, iná. Aspoň tak ju vidí renomovaný španielsky politológ Carlos Taibo*. V článku, ktorý publikoval odborársky denník „Rojo y Negro“, analyzuje správanie sa oboch kandidátov na úrad amerického prezidenta, pričom konštatuje zaujímavé a u nás neznáme (alebo zamlčované) fakty. Uvádza, že od predvolebného súboja Busha s Kerrym sa kandidáti na úrad prezidenta USA počas svojej kampane vyhýbajú otázkam, ktoré sú pre mnohých Američanov, azda aj ich väčšinu, základným problémom.

Napriek tomu, čo mnohí predpovedajú, medzi kandidátmi nie sú veľmi zreteľné rozdiely ani v tom, čo je jadrom sporu - politika USA na Blízkom a Strednom Východe. Stratégia Obamu vo vzťahu k Iraku spočíva v tom, že súhlasí so záväzkom postupne stiahnuť vojská. Táto stratégia už bola odskúšaná aj inde vo svete, pravda, pokiaľ ide o očakávaný dátum tejto operácie, „postupné uvoľňovanie stisku ruky“ a možnosti ďalších, následných, odkladov, tu sa Obamov prísľub veľmi podrozrivo približuje k tomu, čo sľubuje aj McCain.

Zhoda demokrata Obamu s republikánom a „jastrabom“ McCainom je (pre mnohých) - nielen pokiaľ ide o Irak - zarážajúca. Aj pokiaľ ide o Afganistan. Napriek tomu, že mnoho významných Američanov si myslí, že dve vojny, ktoré USA v súčasnosti zamestnávajú, sú priveľa na to, aby z nich mohli vyjsť so ctou - svedčí o tom fakt, že už dlhú dobu sú obe na mŕtvom bo-

de - demokratický kandidát vytrvalo zdôrazňuje potrebu ďalšej vojenskej prítomnosti USA v Afganistane a dokonca ju navrhuje posilniť.

V tejto situácii sa zdá zbytočná aj otázka, čo skutočne chce Obama robiť, ak bude zvolený za prezidenta USA. Dôležitejšia sa zdá analýza jeho krokov (a výrokov), ktoré sú v stave tolerovať skutoční vládcovia USA - ak by ich Obama urobil.

Jedna a zatiaľ jediná oblasť, v ktorej kandidát demokratov „hrdo“ porušuje pravidlá hry určujúce hlboko ukotvenú politiku štátu, spočíva v tom, že navrhuje udržiavať priame rozhovory so zodpovednými politikmi vládou USA dlhodobo demonizovaných štátov - Iranom, Kubou a Venezuelou. Jeho priaznivci, povedzme, že skeptici, však hovoria, že ak chce vyhrať voľby, je najvyšší čas, aby aj tu zaradil späťotčku.

Pokiaľ ide o McCaina, ak jestvuje akási charakteristická črta jeho vystúpení v televízii - črta, ktorá napriek jeho blízkosti k postojom prezidenta Busha, naznačuje, že by bolo vhodné dať namiesto neho do pohybu stroj „Obama“, potom sú to jeho povrchné, vo všeobecnosti ťažko stráviteľné úvahy o Rusku. Ich veľmi nebezpečným leitmotívom (ktorý sa nemôže páčiť nikomu okrem vyslovených hazardérov) totiž je - musíme ho poraziť a aby sme ho porazili, spojme sa s hociakým, aj s našimi odvekými nepriateľmi.

Veci sú teda na záver roka 2008 také, aké boli od vekov. Nielen v Amerike. Tak to vidí Carlos Taibo - a priznávam - i ja. Dovolil by som si ho však spresniť - nie politici ako jediní, nech by sa volali akokoľvek, (tam je možná dokonca aj výnimka z pravidla), ale, žiaľ, politické strany sú napojené na jednu pupočnú šnúru. My na Slovensku o tom vieme svoje.

* Carlos Taibo Arias (* Madrid, 12.5. 1956) Prof. politických vied na Universidad Autónoma de Madrid. Je autorom mnohých publikácií o súčasnej Strednej a Východnej Európe. Napr. „ZSSR za Gorbačova“ (Madrid, 1989), Ozbromené sily v sovietskej kríze (Catarata, Madrid, 1993), Kríza a zmeny vo Východnej Európe (Alianza, Madrid, 1995), Desintegrácia Juhoslávie“ (Catarata, Madrid, 2000), 'Vojna v Kosove. 'Konflikt v Čechensku' (Catarata, Madrid, 2005), 'Rusko za éry Putina, Madrid, 2006)... Venuje sa aj geopolitike. Napísal napr. 'Sto otázok o novom neporiadku' (Suma de letras, Madrid, 2002), Kam nás vedú Spojené štáty?' (B, Barcelona, 2004), O politike, trhu a spolunažívaní“ Madrid, 2006. Je výrazným a významným členom hnutia proti globalizácii. Jeho heslom je: „Globalizácia vedie k chaosu, ktorý je nekontrolovateľný.“

MARIÁN KLENKO

Supervolebný rok

Slovensko čakajú v roku 2009 tri významné politické udalosti. Najskôr to budú prezidentské voľby. Prvé kolo možno očakávať už koncom marca, druhé sa uskutoční o dva týždne neskôr. V júni pristúpia občania k volebným urnám opäť. Tentoraz budú vyberať slovenských zástupcov do Európskeho parlamentu. Supervolebný rok ukončia dve kolá volieb do orgánov vyšších územných celkov. Voliči si budú vyberať spomedzi kandidátov na predsedov a poslancov zastupiteľstiev VÚC koncom novembra.

Historicky prvé voľby do Európskeho parlamentu nepritiahli k volebným urnám viac ako 20 percent voličov. Rovnako nízka je ich účasť v regionálnych voľbách, aj keď v Nitrianskom kraji dokázala politická súťaž pritiahnúť pozornosť takmer 30 percent voličov. Zvýšený záujem bol podmienený nespokojnosťou s dominantným pôsobením SMK v regióne. Väčšiu účasť voličov možno predpokladať v prípade prezidentských volieb. A nielen preto, že sa uskutočnia ako prvé v poradí v supervolebnom roku 2009.

Napriek tomu, že v prezidentských voľbách sa uchádzajú o priazeň ľudí jednotliví kandidáti, ich výsledok má vplyv aj na prestíž politických strán. Všetky relevantné politické subjekty sa preto budú snažiť postaviť vlastného kandidáta alebo podporia niektorého z už avizovaných uchádzačov o prezidentský úrad. Nateraz prieskumy verejnej mienky favorizujú najmä dvoch významných kandidátov. Úradujúceho prezidenta Ivana Gašparoviča, ktorý sa bude spoliehať najmä na podporu voličov vládných strán (Smer - SD a SNS). V posledných mesiacoch mierne stúpajú preferencie opozičnej kandidátky Ivety Radičovej. Tú budú voliť predovšetkým priaznivci SDKÚ - DS, ale podporu jej deklarovalo aj KDH a SMK.

Prezident Gašparovič sa môže opierať nielen o podporu stredofavej časti politického spektra, ktorá v súčasnosti dominuje, ale verejnosť ho dostatočne pozná z výkonu verejných funkcií. Do volieb vstupuje s výhodou, že všetky jeho aktivity ako prezidenta republiky sú zároveň aj určitou formou prezentácie ako prezidentského kandidáta. Silnou stránkou Ivety Radičovej je fakt, že predstavuje umiernený typ političky, ktorá integruje inak sklamaných voličov pravice. Úradujúcej hlave štátu môže prezidentské ambície zmariť iba neočakávaná strata dôvery najsilnejšej vládnej strany Smer - SD. V slovenskej politike však nemožno vylúčiť žiadne zvraty a prevrpenia. Navyše, do „hry“ môže vstúpiť aj nový - tretí kandidát.

Podporu nového nezávislého kandidáta zvažuje aj Ľudová strana - Hnutie za demokratické Slovensko. Predseda tejto strany, Vladimír Mečiar, kandidatúru odmietol po predchádzajúcich skúsenostiach, keď v druhom kole prezidentských volieb dostali viac hlasov jeho protikandidáti. Podľa vlastných vyjadrení predsedu LS - HZDS by dnes mal šancu na zvolenie v druhom kole, no vzhľadom na rozloženie politických síl by nemusel prejsť prvým kolom volieb. LS - HZDS chce preto podporiť nezávislého kandidáta, ktorý bude aktívne vystupovať doma i vo

vzťahu k zahraničiu. Má byť alternatívou pre tých, ktorí nie sú spokojní s pôsobením súčasného prezidenta, ale zároveň odmietajú podporiť opozičnú kandidátku Ivetu Radičovú.

Účasť na voľbách avizovalo viacero politikov. Konzervatívni demokrati Slovenska prišli s nomináciou Františka Mikloška. Podľa väčšiny politických komentátorov ide o pokus ako prezentovať novú politickú značku. Podobnú motiváciu prisudzujú Zuzane Martinákovéj. Jej Slobodné fórum pôsobí ako mimoparlamentná strana, hoci ambície tohto politického subjektu vo voľbách v roku 2006 boli podstatne väčšie. S kandidátmi na prezidenta prichádzajú viaceré menšie politické strany. Tí nie sú zaujímaví vzhľadom na ich reálne šance na zvolenie, ale skôr preto, že môžu odobrať hlasy niektorému z favoritov prezidentských volieb.

Voľby do Európskeho parlamentu sa uskutočnia začiatkom júna 2009. Politické strany a hnutia si v nich rozdelia trinásť poslaneckých kresiel. V súčasnosti majú troch zástupcov v Európskom parlamente zhodne LS - HZDS, SDKÚ - DS, Smer - SD i KDH. Stranu maďarskej koalície zastupujú dvaja poslanci. Zmeny v ich zastúpení po nových eurovoľbách sú spojené nielen so znížením počtu poslaneckých miest o jedno, ale aj poklesom či nárastom popularity pre jednotlivé politické subjekty. Konečný výsledok volieb však môže rozhodnúť disciplinovanosť ich voličov, ale tiež nálady po prezidentských voľbách, ktoré sa uskutočnia v tesnom slede pred eurovoľbami.

Kresťanskodemokratické hnutie povedie vo voľbách podpredseda KDH Martin Fronc. Hlavným politickým článkom kresťanských demokratov zrejme nebude popularita bývalého ministra školstva, ale konzervatívne a euroskeptické postoje KDH. Kandidátnu listinu LS - HZDS povedie Sergej Kozlík. Jeho výber za lídra strany vo voľbách do Európskeho parlamentu má zabezpečiť strane dôstojný výsledok, v ktorom sa neprejaví strata voličskej podpory na výraznom oslabení jej pozícií v EP. Najväčšie očakávania vo voľbách do EP má určite strana Smer - SD, ktorá vedie v prieskumoch verejnej mienky. Na kandidátnej listine dostane priestor viacero osobností strany. Do kampane sa však určite zapojí aj Robert Fico, nie však ako kandidát na poslanca, ale populárny líder strany, s ktorého osobou je spojená voličská podpora Smer-u.

Z opozičných strán dosiahne vo voľbách do EP zrejme najlepší výsledok SDKÚ - DS, ktorá má vo svojich radoch viacero osobností so zahraničnopolitickými skúsenosťami. Navyše, voliči tejto strany veľmi citlivo vnímajú európsky rozmer politiky, preto možno očakávať ich mobilizáciu v období pred voľbami do Európskeho parlamentu. Svoje zastúpenie v tomto orgáne chce mať aj Slovenská národná strana. Kandidatúru pôvodne ohlásil aj líder Ján Slota. Politickí komentátori nepredpokladali, že predseda SNS bude vykonávať funkciu europoslancu, ak by bol do nej zvolený. Aby vyvrátil tieto úvahy, rozhodol sa nekandidovať do EP.

Strana maďarskej koalície môže napriek vnútorným problémom počítať s podporou občanov Slovenskej republiky maďarskej národnosti. Podľa prieskumov verejnej mienky podporuje SMK viac ako 80 percent z nich. Strana ich pravidelne mobilizuje vyvolávaním pocitov strachu, krivdy a ohrozenia. Rozhodovanie na etnickom princípe tak SMK zabezpečuje isté zastúpenie v Národnej rade SR, ale aj Európskom parlamente. Pokiaľ ide o voľby do EP ako také, voličská účasť pravdepodobne nebude výrazne vyššia, no dá sa očakávať, že strany a hnutia prídu s pomerne agresívnou stratégiou s cieľom prilákať čo najviac (vlastných) tradičných voličov. Téma slovensko-maďarských vzťahov pritom môže patriť medzi dominantnú časť predvolebnej agendy.

Koncom budúceho roka sa uskutočnia voľby predsedov a poslancov vyšších územných celkov. Regionálne voľby sa budú konať už po tretí raz. Verejnosť napriek tomu vo výkone kompetencií samosprávnych krajov nie je dostatočne zorientovaná, čo sa môže opätovne prejavíť na nízkom záujme oprávnených osôb na voľbách. Posilňovanie významu krajských samospráv si však vyžaduje aktívnejší prístup zo strany voličov. Svoju úlohu tu zohráva otázka legitimity zvolených zástupcov. Dôvody na to, aby verejnosť neignorovala regionálne voľby, sú ekonomické aj politické. Rozvoj regiónu je otázkou prestíže každého obyvateľa toho-ktorého kraja.

V týchto voľbách môžu svojich kandidátov navrhovať politické strany a hnutia, no o dôveru občanov sa môžu uchádzať aj nezávislí. Väčšinový volebný systém, ktorý platí v danom type volieb, nevytvára predpoklady na ich výraznejšie uplatnenie. Politické strany sa v záujme získania moci a vplyvu v krajoch budú spájať do koalícií, aby zvýšili svoje šance na úspech. Nateraz sa tejto téme nevenuje širšia pozornosť, no stranické sekretariáty už pripravujú volebné stratégie. Súčasnú vládnu stranu Smer - SD, SNS, LS - HZDS deklarovali, že majú záujem postupovať spoločne. Takýto scenár sa zrejme uplatní najmä v prípade podpory kandidátov na poslancov zastupiteľstiev vyšších územných celkov. V prípade podpory kandidátov na ich predsedov sa spoločné dohody budú rodiť ťažšie.

V regionálnych voľbách budú chcieť uspieť aj opozičné strany. V tejto súvislosti bude zaujímavé sledovať, či si pravica udrží svoj vplyv v Bratislavskom kraji, alebo sa podpory v SDKÚ - DS prejavia na strate jej pozícií. Dá sa očakávať, že náznaky tesnej spolupráce medzi Úniou a kresťanskými demokratmi sa z centrálnej úrovne presunú aj na regionálnu. Spolupráca KDH s najsilnejšou vládnu stranou Smer-SD zase môže byť testom ich prípadnej budúcej spolupráce. V tejto chvíli ide o špekulácie, ktoré môže potvrdiť alebo vyvrátiť len blízka budúcnosť. V každom prípade však budú regionálne voľby pomerne významným indikátorom popularity jednotlivých politických strán pred parlamentnými voľbami. Tie sa majú uskutočniť v júni 2010, teda pol roka po konaní regionálnych volieb.

Neutíchajúci spor okolo učebníc zemepisu a vlastivedy pre školy s vyučovacím jazykom maďarským, nedostatočná, ba skresľujúca argumentácia na oboch stranách a rovnako nedostatočné informovanie zo strany médií si vyžadujú uviesť veci na pravú mieru.

Najskôr treba kvitovať, že predsa vlády tento spor predbežne ukončil tým, že stiahnutie týchto učebníc neprichádza do úvahy. Reakciu na to je prísľub zo strany predstaviteľov maďarskej menšiny, že používanie učebníc budú bojkotovať, ba spustia ešte väčší krik, najmä na medzinárodnom poli. Lebo vraj vláda porušila jej už nadobudnuté jazykové práva, jazyk nových učebníc je „hybridný“, narušujúci štruktúru maďarčiny a už žiaci, nielen ešte pedagógovia ich odmietajú. Je to naozaj tak?

Je pravda, že podľa Ústavy SR [čl. 34, pís. a)] majú občania patriaci k národnostným menšinám právo na vzdelanie vo svojom jazyku s príhľadom na jestvujúce zákony - Ústava ako základný zákon sa neaplikuje priamo a pod podmienkou, že výkon tohto práva neohrozí zvrchovanosť a územnú celistvosť SR. Sú to najmä zákony: Zákon o štátnom jazyku, Zákon o označovaní obcí v jazyku národnostných menšín, Zákon o geodézii a kartografii, ktorý má nielen celoslovenskú, ale celosvetovú pôsobnosť, keďže zemepisné názvy musia byť jednoznačné, zatiaľ čo názvy obcí v menšinovom jazyku majú len miestny charakter. Keďže učebnice sú vydávané a vôbec vyučovanie v jazyku národnostnej menšiny sa deje v rámci štátneho výchovného systému, je samozrejmé, že všetko toto musí prebiehať podľa týchto zákonov. Treba mať tiež na zreteli, že kým používanie štátneho jazyka spadá do štátneho a správneho práva, používanie menšinových jazykov, naproti tomu, do ľudských práv.

Na druhej strane sú to medzinárodnoprávne dokumenty, ktoré okrem toho, že chránia menšinové práva, nemenej chránia štátny či úradný jazyk. Sú to najmä: Rámcový dohovor na ochranu národnostných menšín (RD) a Európska charta regionálnych alebo menšinových jazykov (Charta). O RD sa opiera aj Základná a zmluva o dobrom susedstve a priateľskej spolupráci medzi Slovenskou republikou a Maďarskou republikou (ZZ SR-MR), podpísaná v r. 1995, teda v dobe keď RD ešte nebol v platnosti. Jej ešte väčšími nedostatkami sú: neobsahuje článok o nástupníctve po Českej a Slovenskej federatívnej republike; podpis predsedu vlády na nej je dokonca protiústavný, keďže dojednanie a ratifikácia medzinárodných zmlúv, na ktoré je potrebný súhlas NR SR, boli vtedy v kompetencii prezidenta republiky (čl. 102).

Podľa čl. 14 RD sa zmluvné strany majú vynasnažiť, aby zabezpečili, pokiaľ je to možné, v rámci svojich školských systémov výučbu menšinového jazyka či vyučovanie v ňom. Teda štáty nie sú povinné zabezpečiť výučbu menšinových jazykov, nielen ešte výučbu v ňom. V porovnaní s Ústavou ide teda o nadštandardné právo a tým aj o pozitívnu diskrimináciu voči menšinám v SR. Lenže na rozdiel od ústavy ani RD, ani ZZ SR-MR neriešia vzťah medzi štátnym a menšinovými jazykmi. Presnejšie, tak RD ako aj Charta obsahujú ustanovenia, podľa ktorých používanie menšinového jazyka sa nesmie diať na úkor štátneho či úradného jazyka. V RD je to spomínaný čl. 14 (ods. 3), v Charte čl. 8 a v ZZ SR-MR čl. 15. Všetky tieto dokumenty teda rešpektujú a chránia štátny jazyk, ktorým je v danom prípade slovenský jazyk, ktorý tak nemôže byť

JOZEF SIVÁK

Slovenský jazyk, ústavné a medzinárodné právo

vylúčený z vyučovania ani používania, ak sa nemajú vytvárať jazykové getá. Zvlášť Charta kladie navyše dôraz na interkultúrny dialóg medzi ním a menšinovými jazykmi. Akú podobu má mať tento dialóg? Čo rozumieť pod používaním menšinového jazyka?

Predovšetkým, úlohou jazyka je skutočnosť odrážať a nie ju tvoriť, ak jazyk nemá plniť isté ciele, jedným slovom, ak sa nemá stať politickou vecou. Takými skutočnosťami, ktoré nemožno obísť, ale ani ich vytvoriť, sú vlastné mená ako zemepisné názvy a názvy obcí. Jazyk si ich môže prispôbiť vo svojom duchu, napr. Viedeň alebo ich prevezme ako také, napr. New York. Toto sa deje tak slovenčine ako aj v maďarčine. Stojí však používanie nejakého jazyka na prítomnosti miestnych a osobných názvov či už prevzatých alebo vlastných?

Niekoľko príkladov z inkrimovaných učebníc: „Slovákiaiban“, „Malá Fatra“, ale podobne by sme mohli pokračovať: „Prágaban“, Karlovy Varyban, atď., čo sa prekladá ako na Slovensku, v Prahe, v Karlových Varoch, atď. Robia tieto výrazy z menšinového jazyka maďarčiny „hybridný“ jazyk, narušujú jeho gramatickú štruktúru, ba dokonca ho robia nezrozumiteľným? A tiež, jestvujú k týmto výrazom (prekladové) ekvivalenty, ktorých sa domáhajú predstavitelia slovenských Maďarov?

Hybridný je taký jazyk, ktorý vzniká zmiešaním viacerých jazykov, a to kombináciu lexiky jedného a gramatiky druhého jazyka. Je však vlastné podstatné meno, ktoré označuje jedinečnú jednotlivosť, typickým reprezentantom slovnice zásoby daného jazyka? Ved' nemá obsah a všetky jazyky sveta sú nútené ho prevziať a uviesť do svojho kontextu. Vlastné podstatné mená sa na hybridizácii jazykov nezúčastňujú, nanajvýš sa z nich môžu stať tzv. exonymá, napr. Prága v maďarčine a Budapešť či spomínaná Viedeň v slovenčine. Ale aj vtedy a hoci by to bol preklad, napr. Soľnohrad miesto Salzburg, nielenže označujú len jeden jediný predmet, ale nenahrádzajú pôvodný termín úplne. Ide vo všetkých týchto príkladoch o ekvivalenty? Nejde, keďže sú to vlastné mená.

Ak je, ďalej pravda, že v minulosti sa na školách s vyučovacím jazykom maďarským tolerovalo používanie zemepisných názvov najskôr v materinskom a potom prípadne v štátnom jazyku, nemožno hovoriť o nadobudnutom práve. V tomto zmysle odstránenie nejakého nedostatku či nedôslednosti v postavení štátneho jazyka nemožno interpretovať ako porušenie status quo. Je poľutovaniahodné, že na túto sofistikáciu argumentáciu predstaviteľov maďarskej menšiny dodnes nereagovala odborná verejnosť zastúpená najmä Ústavmi historickým a jazykovedným SAV. Ved' v hre je postavenie slovenskej historiografie na jednej strane a jazyková zvrchovanosť na druhej strane. Zásluha jednotlivcov, ktorí sa ozvali, ako napr. L. Deák a J. Doruľa je o to väčšia.

Nečakané podpory SMK sa dostalo zo strany tiežvedkyne I. Radičovej kandidujúcej na nič menej a nič viac ako je funkcia prezidenta republiky. Aj podľa nej vo výraz

„Ružomberokban“ (v Ružomberku) stoja proti sebe dve gramatiky, zmätok, ktorý treba odstrániť. Aj taký

výraz ako New Yorkban je gramaticky zmätočný? V skutočnosti oba výrazy sú správne utvorené v zhode s gramatikou maďarčiny a zmätok treba hľadať inde než v nich. Preto treba vehementne odmietnuť sofizmus, podľa ktorého je ústavným právom pridávať maďarské sufixy len k maďarským slovám a trvať na tom - slovenčina je jedným z 21 úradných jazykov v EÚ - aby sa slovenské toponymá zaradovali do maďarčiny rovnakým spôsobom ako názvy z ktoréhokoľvek iného jazyka.

Zastaviac sa pri tomto príklade a na základe horeuvedeného, pomenovanie Rózsagegy nie je alternatívou k pomenovaniu Ružomberok a nie je ani pre žiakov zrozumiteľnejšie. Pedagogický proces, ktorý by učil, že Orava je Árva, by neprinesol žiaden nový poznatok, bolo by to len prešľapovanie na mieste, ak nie návrat do minulosti. Ako sme už naznačili, práve táto dvojzjazyčnosť už z logického hľadiska znamená, že nevieme, ktoré z pomenovaní je potom vlastné, lebo ich referent jej síce rovnaký, avšak nie význam. Opakujeme, vlastné meno môže jestvovať len v jednom jedinom exemplári. Za uvádzaním viacerých názvov toho istého miesta sa skrýva zámer úradníka relativizovať a uviesť ho do pochybnosti.

Pritom je pravda, že maďarské názvy slovenských reálií, menovite slovenských miest boli často násilne pomaďarčené rôznymi župnými komisiami v 19. a 20. stor. To, čomu sa hovorí maďarské historické názvy, sú väčšinou pôvodne slovenské názvy. Teda aj smerom do minulosti platí jestvovanie základného (napr. Stregom-Ostrihom) a odvodeného termínu či pomenovania (Esztergom). Zdržiac sa v minulosti, prečo nevyberať zo staroslovenských či slovenských tvarov pomenovania - vďaka prácam menovite J. Stanislava sú zmapované - prečo sa vracáť práve k maďarskému tvaru? Ale aj bývalé maďarské názvy majú ďaleko od jednoznačnosti, čo len svedčí o chaotickom a brutálnom priebehu maďarizácie. Napr. rodnou obcou pisateľa týchto riadkov je Trenčianska Teplá, ktorej už raz pomaďarčený názov Trencsén-Teplá sa v r. 1907 zmenil na Hölak! Tieto názvy boli síce oficiálne, avšak po zániku

dualistickej monarchie nimi prestali byť aj z politického hľadiska. Nič nebráni, aby všetky tieto názvy boli, a to od prevej písomnej zmienky predmetom onomastických slovníkov, ako napr. Slovník obcí, avšak normatívne príručky by mali uvádzať terminológiu len v štátnom jazyku.

Uvádzanie maďarských a pomaďarčených historických názvov v súčasnosti sa prieči nielen logike, ale je doslova nehistorické. Ako keby nestačilo, že tak postupujú súčasní maďarskí historici, keď píšu o Slovensku. Uvádzanie týchto názvov, okrem toho, že je poplatné maďarskej historiografii pod zámienkou, že do r. 1918 Slovensko nejestvovalo, je nehistorické preto, lebo odpisuje našich predkov. Ako keby aj Maďari nezískali nezávislosť až v tom istom roku! Ako keby nebolo možné písať o stredovekej dedine na Slovensku alebo o živote v Prešove v 16. storočí! (Našťastie je takýchto publikácií čím ďalej tým viac). Nesleduje sa tým historická pravda, ale niečo iné, a to vytvoriť dojem, že Slováci nežijú na svojom, ale okupujú územie iného štátu.

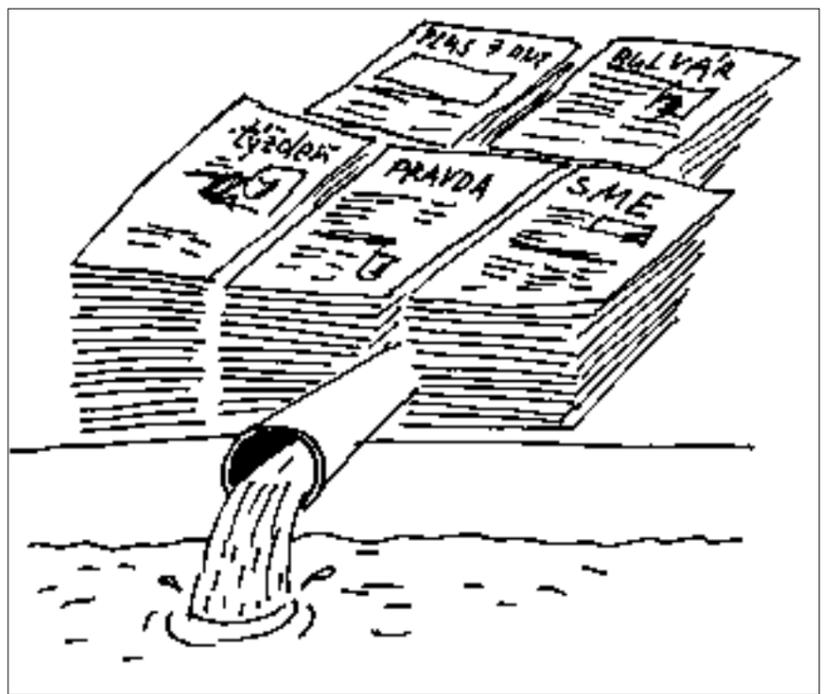
Vrátiac sa k spomínaným medzinárodnoprávnym dokumentom, tieto sa práve opierajú o teritoriálne hľadisko a SR ich aj prijala s tou výhradou, že sa vzťahujú len na obce s dvojjazyčnými tabuľkami. Vidno, že predstavitelia slovenských Maďarov zneužívajú právo na používanie menšinové-

ho jazyka na celoplošné pokrytie Slovenska, čo je neprípustné, ba protizákonné. Lebo maďarčina je len regionálnym menšinovým jazykom. Opakujeme, tieto dokumenty, aj keď motivované - načo to skrývať - do určitej miery snahou oslabiť národné štáty, predsa len rešpektujú princíp národnej zvrchovanosti, územnej a štátnej celistvosti. Najmä Charta nepodporuje vytváranie jazykových menšín, nejde jej o práva kultúrnych kolektívov, ale len o jazyk, o jeho kultúrnu, nie politickú funkciu. Ak sa dnes ozývajú rôzne združenia pedagógov či rodičov na zmiešanom území, nemôžu a odvolávať na Chartu tak ako sa nemôže na ňu či na Rámcový dohovor odvolávať niekto, kto by chcel otázku používania menšinových jazykov v SR internacionalizovať.

Je to tiež Charta, ktorá uznáva elementárnu potrebu ovládať štátny jazyk a vo Výkladovej správe k nej sa píše doslova: „Opatrenia stanovené štátom v prospech používania národného alebo štátneho jazyka neznamenajú diskrimináciu regionálnych alebo menšinových jazykov na základe dôvodu, že sa tieto opatrenia nezavádzajú v prospech týchto jazykov.“ Zrovnoprávnenie osôb patriacich k národnostnej menšiny s väčšinou tým, že môžu používať svoj jazyk, neznamená úplnú rovnosť jazykov.

Uzavríme otázkou: kedy dôjde k zlomu v slovensko-maďarských vzťahoch? Vtedy, keď sa slovenská garnitúra oboznámi s dejinami maďarizácie, aby pochopila maďarizáciu, ktorá prebieha dnes. A na druhej strane vtedy, keď si slovenskí Maďari uvedomia, že pomaďarčené nie je a nemôže byť pôvodné a že vlastne propagujú slovenskú kultúru.

Autor bol expert pri Rade Európy

Kresba: Andrej Mišanek

STANOVISKO

Slovenského historického ústavu MS

k používaniu zemepisných názvov v učebniciach

Slovenský historický ústav Matice slovenskej v Bratislave odmieta politickú kampaň vedenú Stranou maďarskej koalície proti používaniu oficiálnych zemepisných názvov Slovenskej republiky v učebniciach pre žiakov s maďarským vyučovacím jazykom. Pri vyučovaní zemepisu a iných predmetov, na akýchkoľvek národných školách (vrátane maďarských) sa v každom učebnom texte štandardne používajú oficiálne zemepisné názvy tých štátov, ktorých sa vyučovanie týka. Preto neexistuje žiaden racionálny dôvod, aby Slovenská republika bola v tomto smere výnimkou.

Snahy niektorých politikov na Slovensku a v Maďarsku, odmietajúcich používanie oficiálnych zemepisných

názvov Slovenskej republiky v učebniciach pre školy s maďarským vyučovacím jazykom, v žiadnom prípade nesúvisia s otázkou uplatňovania menšinových práv. Sledujú v prvom rade politické ciele. Vedeniu SMK ide o legitimizovanie, na celom území Slovenskej republiky, naoktrojovaných oficiálnych zemepisných názvov bývalého Uhorského kráľovstva, a to aj v tých oblastiach Slovenska, kde maďarské obyvateľstvo nikdy nežilo a nežije, a ktoré po zániku monarchie a jej asimilačného režimu stratili svoje opodstatnenie a definitívne boli prekonané ďalším vývojom.

JÁN BOBÁK
Riaditeľ SHÚMS
20. októbra 2008

10. januára 1898 vydal „výkonný výbor národnostného kongresu z roku 1895 Protest proti zákonu o pomadžarčení miestnych mien v Uhorsku. Pokladal ho za prejav tendencie štátnej moci maďarizovať verejný život a obyvateľstvo štátu a „utvoríť z Uhorska v protive k jeho dejinám, k jeho etnickým pomerom, homogénny národný štát.“ - 15. februára 1898 „panovník sankcionoval zák. čl. 4 / 1898 o miestnych názvoch, podľa ktorého každá lokalita mohla mať len jeden úradný názov (meno) a platil zákaz úradne používať nemaďarské názvy.“ (Dejiny Slovenska. Dátumy, udalosti, osobnosti. Bratislava: SLOVART 2007, s. 316 a 317) Predstavitelia SMK sa domáhajú používania týchto názvov v učebniciach pre slovenské školy s maďarským vyučovacím jazykom. Kto dnes protestuje?

Pri vehementnom presadzovaní týchto názvov sprevádzanom vášnivými emóciami a klamstvami publikovanými aj v „slovenskej“ tlači a sprevádzanými intervenciami z najvyšších vládnych miest Maďarskej republiky sa ignoruje platná legislatíva Slovenskej republiky i medzinárodné dokumenty v danej oblasti, ožívujú sa ako naďalej platné predtrianonské pomery, ktoré sú odrazom čias najsurovejšej maďarizácie, presadzovanej štátnymi aj neštátnymi inštitúciami z čias dualistickej monarchie. Po rozpade monarchie, po vzniku Česko-Slovenskej republiky prestali byť tieto názvy oficiálnymi úradnými pomenovaniami. Ak sa dnes predstavitelia maďarskej národnostnej menšiny domáhajú používania týchto názvov, nerešpektujú tú historickú skutočnosť, že zanikol štátnopolitický útvar, v ktorom spomínané názvy fungovali ako jediné a výlučné oficiálne pomenovania, že ignorujú aj v tejto oblasti zmenu štátnopolitického usporiadania v Európe po 1. svetovej vojne. Nejde tu len o nerešpektovanie medzinárodne platných štátnopolitických pomerov a slovenskej štátnosti, ale aj o zjavné klamstvá, keď sa za historické vyhlasujú aj všetky umelo vymyslené alebo inak maďarizované názvy.

Ak slovenský poslanec maďarskej národnosti Duka Zolyomi sa v Európskom parlamente sťažuje, že sa Maďarom na Slovensku zabraňuje používať ich historické názvy, ktoré uverejnil denník Új szó, keď informoval svojich čitateľov o zmenách frekvencií v Slovenskom rozhlase, treba povedať, že jeho klamstvo spočíva v tom, že názvy Ólubló, Besztercebánya a všetky ďalšie, ktoré len v maďarskej podobe uverejnil tento denník, nie sú maďarské historické názvy, ale pomadžarčené slovenské názvy. Teda historické názvy nie sú maďarské, ale slovenské. Naši občania maďarskej národnosti poznajú názov Stará Ľubovňa, no neviem, koľko je takých občanov maďarskej národnosti na Slovensku, čitateľov denníka Új szó, ktorí pochopia, že Ólubló je Stará Ľubovňa. Takto maďarská tlač „spofahlivo“ informuje svojich čitateľov a „správne“ ich orientuje na území Slovenska, t. j. Felvidéku.

Niekedy sa nám z maďarskej strany vyčítuje, že máme výhrady proti „historickému“ pomenovaniu Felvidék (Horná zem), zatiaľ čo sami používame podobné označenie dolná zem. Nuž Slováci dolnou zemou označovali tie miesta z južných oblastí habsburskej a potom dualistickej monarchie, kde sa najmä po vyhnaní Turkov usádzali a ktoré hospodárska a kultúrne zveľaďovali, pravda, ako etnickí Slováci len do tých čias, kým sa naplno neprejavili dôsledky „vzorovej“ maďarskej národnostnej a školskej politiky. Slovenská dolná zem, ktorú neoblažila táto vzorová národnostná politika, verne pokračujúca v línii predtrianonských pomerov, úspešne predlžuje svoje trvanie vo Vojvodine, Bábke a Banáte, t. j. mimo územia Maďarska. Predovšetkým tam je slovenská dolná zem. Týmto pomenovaním Slováci nikdy nenahrádzali názov Maďarska ako suverénneho európskeho štátu. Maďarský názov Felvidék sa používa v politickom význame, namiesto pomenovania Slo-

vensko, označuje sa ním teda štátno-politický útvar, v ktorom Maďari tvoria jednu z národnostných menšín. Aj toto pomenovanie Slovenska je prejavom obnovovania predtrianonskej kontinuity s celou jej nepoučiteľnou protislovenskou nevráživosťou a hrubým ignorovaním slovenskej štátnosti, je prejavom agresívnej maďarskej iredenty. V tom je podstatný rozdiel medzi mierumilovnou slovenskou dolnou zemou a militantným maďarským Felvidékom.

Pripomeniem aj takú kuriozitu z listu občana zo Žiar nad Hronom, ktorý píše, že sa ho maďarskí turisti vypytali, kde je to ten Zolyom; nevedeli, že ho majú pred očami na tabuliach v podobe Zvolen. Nakoniec, aj Zvolen je ten historický názov, ktorý je skrýty v pomadžarčenej podobe Zolyom. Aby všetci maďarskí „vlastenci“ vedeli, ako znejú „historické“ maďarské miestne

JÁN DORULA

Slovenčina ako politikum včera aj dnes

názvy na Slovensku, vydávajú sa v Maďarsku ich zoznamy, z ktorých taký vlastenec, prežívajúci od útleho detstva „trianonskú traumu“, sa dozvie, že Hrabušice sú Káposztafalva, že Hrabovčik v stolici Sáros je Gyertyánpaták, Hrabov v stolici Trencsén je Rabó, Hrabovc v stolici Sáros je zas Rabóc, Dubnica nad Váhom je Máriatölgyes (v súpisie maďarských „exonym“ Vágtölgyes), Hlboké sa „správne po maďarsky“ nazýva Luboka, Rysy vo Vysokých Tatrách sa správne „historicky“ nazývajú Tengerszemcsús, Prostredný hrot že je Kőzépórom, Bujačí vrch Homlokos, Ždiarska vidla Határhegy, sedlo Váha Hunfalvi-nyereg atď. a pod.

Je bežiacim klamstvom, že pre maďarské deti sú tieto predtrianonské úradné názvy celkom prirodzené v ich materskom jazyku (SME - Morvay 25. 9. 2008: „Jediným riešením zodpovedajúcim logike akéhokoľvek jazyka, pedagogickým zásadám kladúcim dôraz na čím ľahšie pochopenie textu pre žiakov, a dokonca elementárnemu zdravému rozumu, je, aby boli zemepisné názvy v maďarskojazyčnom texte uvedené maďarsky, tak ako ich samotní žiaci prirodzene používajú.“)

Treba si položiť otázku, aký je zmysel oživovania predtrianonskej kontinuity, opožďovania zatuchnutých maďarizačných spotvorení. Treba si ďalší vývin predstaviť tak, že v duchu uplatňovania menšinových práv podľa unikátnej legislatívy v zmysle návrhu poslancov SMK na novelizáciu zákona (SME 7. 10. 2008) sa budú absolventi slovenských škôl s maďarským vyučovacím jazykom, ktorí sa už v blízkej budúcnosti v dôsledku úspešnej realizácie izolacionistickej politiky SMK nedohovoria na Slovensku v tom cudzom slovenskom jazyku, domáhať informácií, orientačných tabulí s „historickými“ predtrianonskými názvami po celom Slovensku, lebo keď oni sú tiež občania „tejto krajiny“, Felvidéku, a tiež sa musia nejakým spôsobom dostať do „svojho“ Zolyoma, do Káposztafalvy alebo potrafiť v Tatrách na Tengerszemcsús? Je predsa pre nich neprijateľným ponížením používať v tom svojom tatranskom Felvidéku nejaké názvy, ktoré nivočia, „prznia“ ich milovanú materčinu (denník SME uverejnil takto formulované pohoršenia proti slovenským názvom v učebnici pre maďarské školy od rozhorčeného P. Csákyho, P. Morvaya, M. Kusého a ďalších svojich čitateľov). Počuli sme od predstaviteľov SMK, aký atentát na maďarčinu je tá učebnica, v ktorej sa slovenské názvy dostávajú do kontextu maďarského jazyka. Ak sa tam po stovkách a tisícok dostávajú akéhokoľvek iné názvy, t. j. z nejakého iného cudzieho jazyka, nejde o nijaké nivočenie, „prznenie“ maďarčiny.

Je namieste otázka, prečo je pre tie

maďarské morfémy také ponížujúce spájať sa so slovenskými geografickými názvami, prečo spojením maď. -röl, -ba, -an, -i so slovenskými názvami Košice, Ružomberok, Vrútky, Bratislava vznikajú ohyzdne hybridy (Veronika Šutková, SME 11. 10. 2008), prečo ich tie slovenské názvy natoľko zhadzujú, že „keď si taký jazykový hybrid prečíta teta z Dunajskej Stredy, tak okamžite začne hľadať prihlášku do Maďarskej gardy, pretože je to poburujúce,“ myslí si Berényi (SME 6. 10. 2008). Veď jazyk sám so všetkými svojimi pravidlami, podľa ktorých korektné funguje, nezávisí od nijakej politiky ani ideológie, rovnakými prostriedkami a formami môže vyjadrovať najrozmanitejšie myšlienkové alebo citové obsahy, rovnako slúži všetkým svojim používateľom. Preto slovenské názvy vstupujú do kontextu maďarského jazyka presne tak, ako doň vstupujú náz-

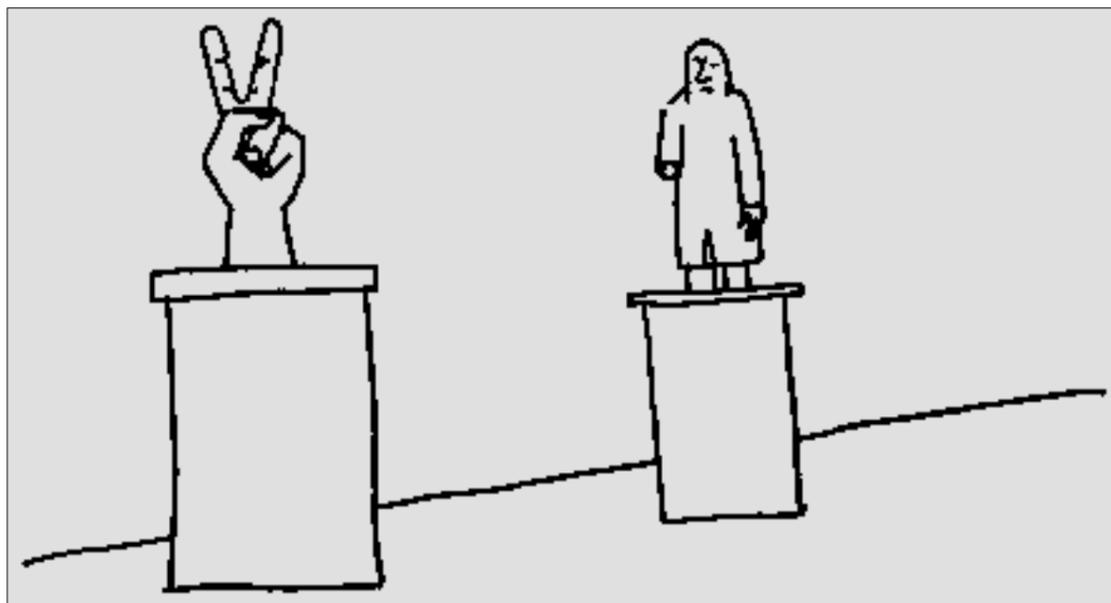
kom texte píše Auf die Spitze Rysy, auf der Bergwiese Starolesnianska poľana in der Zusammenmündung der Taler Studené doliny a pod. Neviem, že by niekto takýto nemecký text vyhlasoval za „prznenie“ nemčiny.

Marián Leško sa odvoláva na Ingrid Hrubaničovou, ktorá vyzýva, „aby sme si predstavili, ako by nám padlo, keby učebnice pre slovenské deti vo Vojvodine obsahovali vety typu: „V Beograd navštívime divadlo a v Novi Sad sa pôjdeme pozrieť na Petrovaradinska tvrďava.“ Určite by sme vojvodinské úrady a zodpovedných ľudí upozorňovali, že tento jazyk nie je slovenčina a že deti, ktorým sa vnucuje hybrid, nebudú vedieť dobre ani po slovensky, a ani po srbsky. Je hanebné, že to, čo by sme určite odmietli, keby išlo o nás, vnucujeme iným len preto, lebo sú v menšine. A je veľkou hanbou, že s takým niečím sa

Citovaná Ingrid Hrubaničová (SME 10. 10. 2008) sa pýta, „prečo všetky tieto analógie a súvislosti nevidíme v našich slovensko-maďarských jazykových vzťahoch?“ Má na mysli našu zvláštnu ústretovosť, ktorá „panuje voči po anglicky hovoriacim ľuďom. Aj smerové šípky v centre Bratislavy sú písané po anglicky - Old City, Slovak National Museum, Bratislava castle a pod. Aj na budovách visí „FOR RENT!“ a nikomu to neprekáža. Veľmi ľahko sme získali „nadhľad“, ak ide o niečo, od čoho sme závislí.“ Paralela („analógia“) angličtiny a maďarčiny je tu poriadne sfalšovaná. Tá angličtina totiž tu nie je len pre „anglicky hovoriacich ľudí,“ ale pre všetkých tých, čo anglický text rozumejú, a to je dnes takmer celý svet, aspoň ten, ktorý prichádza aj k nám. A naozaj sme ten „nadhľad,“ ktorý by sme mali slušne uplatňovať aj voči maďarskej iredente, získali pre niečo, „od čoho sme závislí?“ Dobromyseľne by sa tá závislosť dala viazať na svetovú rozšírenosť angličtiny. Ale aj tak by som tie bratislavské orientačné tabule neviazal na akokoľvek myslenú „závislosť,“ lebo svojou „svetovosťou“ znamenajú nielen surové nerešpektovanie platných zákonov Slovenskej republiky, ale aj ponížovanie slovenčiny. V akom príkrom rozpore s touto bratislavskou svetovosťou je srbská „analógia“ z väčšiny slovenského Bábkeho Petrovca, kde síce v nápisoch nie je na prvom mieste slovenčina, ale tak, ako sa patrí (a tamojší Slováci to dobre vedia a rešpektujú) - srbcina - a ten svetový anglický jazyk je, čuduj sa svete, až na potupnom treťom mieste (I. Hrubaničová píše: „keď vyjdete z divadla v Bábškom Petrovci a zabočíte doprava, uvidíte veľkú trojjazyčnú tabuľu, na ktorej sú názvy dôležitých pamiatok a inštitúcií uvedené v srbcine, v slovenčine a angličtine. Takže okrem iného je tam aj toto: Matica slovačka / Matica slovenská / The Slovak Matrix.“). No to sa v Bratislave nemôže stať. Nuž videli by ste, vy retardovaní rodoľubkovi, čo by sa stalo, keby sa to stalo. V „slovenskom“ SME by už neomylnne vedeli, čo treba v takom prípade robiť, t. j. písať.

Ak sa poslanci za SMK pri svojom návrhu na novelizáciu zákona o výchove a vzdelávaní dovolávajú článku 10 Európskej charty regionálnych alebo menšinových jazykov, zamlčávajú ten rozhodujúci fakt, že Ministerstvo zahraničných vecí SR hneď pri uložení ratifikačnej listiny tohto zákona vydalo vyhlásenie, v ktorom sa o. i. hovorí: „Slovenská republika vyhlasuje podľa článku 1 písm. b) charty, že pojem „územie, na ktorom sa používa regionálny alebo menšinový jazyk,“ sa vzťahuje na obce podľa nariadenia vlády Slovenskej republiky č. 22 / 1999 Z. z., ktorým sa vydáva zoznam obcí, v ktorých občania Slovenskej republiky patriaci k národnostnej menšine tvoria najmenej 20% obyvateľstva z 25. augusta 1999, a to vrátane uplatňovania jej článku 10.“

(Pokračovanie na 11. strane)

Kresba: Andrej Mišanek

Zdá sa, že nielen nastala, ale ďalej sa prehĺbuje nevídaná globálna finančná kríza, ktorá sa čoraz viac stáva krízou finančno-hospodárskou a bezprostredne zasahuje celý svet a Slovensko. Pre ďalší svetový finančný a hospodársky vývoj má postupný pád doterajšieho „finančného múru“ ekonomickej stability asi obdobný historický a symbolický význam ako mal v roku 1989 v politickej oblasti pád Berlínskeho múru. Na hypotekárnu krízu bude vo svete postupne nadväzovať úverová kríza s čoraz drahšími a nedostupnejšími peniazmi a neskôr príde globálna hospodárska depresia s rôznymi dôsledkami pre jednotlivé štáty. Vo svetovej praxi dochádza taktiež k ohrozeniu výnosnosti alebo strate investovaných úspor obyvateľov, znižovaniu rastu HDP a k všeobecnému poklesu dopytu a nevyučuje sa tiež rast cien.

Solidarita krajín v Európskej únii zostáva zatiaľ skôr v polohe proklamácii. Podľa jedného z eurokomisárov EÚ sme svedkami „ekonomického nacionalizmu“ štátov. Slabinou Slovenskej republiky je skutočnosť, že takmer všetky slovenské banky sú v zahraničných rukách, čo vyvoláva v čase krízy riziko sofistifikovaného presunu časti finančných prostriedkov zo Slovenska na riešenie problémov zahraničných materských bánk. Taktiež určitým rizikom Slovenska a jeho bánk v Európskej únii je hrozba vehementného a celoeurópskeho presadzovania dominantnej úlohy bankovej regulácie tých štátov, kde sú sídla materských bánk. Takto zahraničný štátny regulátor bánk by mohol mať v budúcnosti cezhraničné dosah a značný faktický vplyv na ich české slovenské banky. Finančná kríza môže priniesť svetu, Európe a Slovenskej republike dnes ešte ťažko predvídateľné a možno i nevídané dopady. Vráťame možného „finančno-ekonomického tsunami“ ako následku toho, že štátna finančná regulácia vo svete a moc štátov bola v minulosti vážne oslabená, najmä svetovou ekonomickou a vplyvovou mocou neprehľadných a špekulatívnych zaisťovacích fondov, všeobecne nazývaných hedžových fondov. Tieto sa v mene zisku a vplyvu vymkli akejkolvek kontrole a zodpovednosti. Hrali „finančnú ruletu“ s celým svetom a dnes je tu ich účet - finančná kríza.

Strážidlo finančnej krízy stále obchádza svetom a dotýka sa nielen bánk, hospodárstva, ale i bankrotov celých štátov. Svetový prepád akcií sa dostal na ich úroveň z roku 1985 a ďalej to skôr môže klesať.

Je to veľká finančná kríza, treba pritom podčiarknuť slovo „veľká“. V prípade katastrofického scenára vývoja globálnej finančnej (a hospodárskej) krízy to môže mať pre svet drastické dôsledky. To sa dnes nedá vylúčiť. Môžu nastať podobné hospodárske a politické dopady ako po Veľkej hospodárskej kríze z roku 1929. Bude to šanca pre nové osobnosti a nastane príležitosť možno pre širšiu výmenu lídrov štátov a ich establišmentov. Nevyvíjajúci ani systémové pretvorenie liberálneho kapitalizmu na nový štátno-trhový kapitalizmus. Nastane možno obdobie veľkých rizík pre zachovanie doterajších politických režimov, firiem vlád a integračných ambícií štátov.

Podľa prieskumu verejnej mienky vo Francúzsku z jesene 2008, teda ešte na začiatku finančnej krízy, 54 percent občanov žiadalo „radikálnu a hlbokú premenu kapitalizmu“. Asi by však ešte oveľa radikálnejšie žiadali zmeny v celej hospodársko-politickej oblasti na konci takejto drastickej formy krízy. Francúzsky prezident zatiaľ hovorí len o nevyhnutnosti „nového kapitalizmu“. Zdá sa, že sme svedkami krízy celého systému, ktorý sa musí za pochodu pretvoriť.

Aj po bezprostrednom skončení nekatastrofického scenára finančnej krízy, ktorej ukončenie je zatiaľ v nedohľadne, (možno tak najskôr o dva roky) budeme svedkami všeobecnej hospodárskej stagnácie a vysokej úrovne nezamestnanosti. Bude množstvo zadlžených, chudobných a nespokojných obyvateľov. Občanov sa dotkne útlm niektorých odvetví, všeobecný nedostatok peňazí a pravdepodobný prepád životného a dôchodkového poistenia. Regionálne ekonomické rozdiely sa vo svete a na Slovensku výrazne prehĺbia.

Vo svete nastane hľadanie novej svetovej rezervnej meny alebo niekoľkých mien miestto dolára. Tiež uvidíme, ako dopadne euro v „krste ohňom“. Postupne sa bude musieť vytvoriť nový medzinárodný finančný systém. Po predchádzajúcich skúsenostiach bude na Slovensku isto výrazne posilnená regulatívna úloha štátu a možno budeme svedkami fun-

BRUNO ČANÁDY

Finančná kríza, geopolitika, kultúra a Slovensko (1)

govania veľkého štátneho peňažného ústavu pre financovanie, najmä infraštruktúrnych a rozvojovo-regionálnych projektov. Krízový vývoj môže priniesť dnes ešte nepredvídateľné dôsledky, pričom nemožno vylúčiť ani úspešné pokusy o zoštatnenie časti podielov niektorých bánk, či väčšej časti slovenskej energetiky.

Dôjde však ešte predtým ako vo svete, tak i na Slovensku k oveľa väčšiemu hromadeniu sociálnych problémov, frustrácie občanov a spoločenskému napätiu.

Prehľbia sa vo svete rozpory medzi veľmocami pri vymedzení formujúceho sa multipolárneho sveta. Naopak, popri konfrontácii medzi veľmocami budú postupne a súběžne vznikáť dnes nepravdepodobné, ale konkrétnymi okolnosťami vynútené nové účelové, časovo ohraničené a prevažne regionálne spojenectvá (napr. USA a Rusko, resp. Čína a Japonsko).

Dodajme, že celkové rozmery, samotný koniec a hlavné dopady finančnej krízy si na jej začiatku, ale ešte ani dnes nevedia objektívne odhadnúť ani doterajší najrenomovanejší svetový analytici, vrátane tých s nobelovým ocenením. Cez noc sa stali mnohé ekonomické učebnice prekonané a nepotrebné. Finančná kríza v priamom prenose dotvára nielen obsah nových ekonomických učebníc, ale celkový nový obraz sveta. S novými ekonomickými učebnicami vyjdú úplne nové geopolitické príručky.

Jedno však je už dnes isté, svet po skončení tejto nielen finančnej, ale aj geopolitickej krízy, bude svet iný a finančný a geopolitický karty sa nanovo rozdáli.

Globálna finančná kríza definitívne skončila s dvoma utópiami, ktoré obhajovali celé desaťročia globálne médiá a mocenské elity. Prvou utópiou bola myšlienka, či skôr celá ideológia, že liberálna forma ekonomiky je tá jedine správna. Výsledkom dnešnej finančnej krízy je fakticky zánik liberálnej formy ekonomiky v praxi. Druhou utópiou bola téza, že jediná svetová supervelmoc môže riadiť celý svet. Kríza potvrdila, že proklamovaná americká jediná supervelmoc zostala stále veľmi a veľmi dôležitá, ale len jednou z viacerých veľmocí dnešného multipolárneho sveta. Geopolitickým dôsledkom globálnej krízy bude nárast vplyvu nových regionálnych veľmocí, postupné oslabovanie vplyvu Európy a rastu rôznosti záujmov štátov a súdržnosti NATO (vrátane britských veliteľmi avizovaného reálneho rizika odchodu vojsk z Afganistanu). Bude sa to predovšetkým prejavovať v budovaní viacrýchlostnej (dvojvrchlostnej) Európskej únie tak v politickej ako i v ekonomickej rovine (Eurozóna).

Nielen ekonomicke, ale i geopolitické ťažisko sveta sa postupne presúva od Atlantických brehov do rôznych kútov Ázie a k Tichému oceánu. Súčasné zloženie štátov G7 resp. G8 nahradia širšie summity štátov G14 (alebo G?) s Čínou, Indiou a novými regionálnymi mocnosťami. Nastala veľmi neistá epocha hľadania novej svetovej mocenskej architektúry, ktorá by mala viesť azda k budúcej svetovej finančno-ekonomickej a geopolitickej stabilite.

Globálna kríza bude mať svojich veľkých a malých porazených. Zdá sa, že medzi malými porazenými, teda tými, ktorí relatívne úspešne budú globálne ťažiť z dôsledkov globálnej krízy bude Čína so svojou vysokou dynamikou, špecifickou mentalitou svojich občanov a štátnym kapitalizmom.

Ale vráťme sa od následkov globálnej finančnej krízy späť k jej podstatným príčinám a k nielen slovenským súvislostiam.

Sme svedkami pokračujúcej svetovej krízy hodnôt, ktorá je prapôvodnou príčinou dnešnej globálnej krízy. Tradičné hierarchie hodnôt sa dlhodobou rúcajú nielen v rodinách a v celých spoločnostiach. Nemôže to nemať bezprostredný vplyv na biznis a finančníctvo, sú to predsa len spojitá nádobý. Finančná kríza je takto tiež dôsledkom morálnej krízy samotného finančníctva a establišmentu vôbec. Aj v podnikaní je dôležité v záujme priaznivej spoločenskej budúcnosti dodržiavať určitú hierarchiu hodnôt a mať zodpovednosť. Teda predpokladané neskoršie utmenie finančnej krízy bez vyriešenia hodnotovej krízy je len dočasnou krízovou epizódou takpovediac bez

konca. Je to vlastne prejav globálnej krízy dôvery k stavu nášho sveta a k jeho súčasným manipulátorom.

Slovenská republika podobne ako iné krajiny ponese časť budúcich následkov takýchto globálnych kríz. Budeme svedkami mnohých postupných, ale prevratných zmien. Nie je však isté, či to budú zmeny z hľadiska dlhodobých záujmov Slovenska k lepšiemu, alebo k ešte horšiemu.

Navyše s prebiehajúcimi ekonomickými a geopolitickými krízami musíme v neposlednom rade spájať nielen celosvetovú krízu morálky a hodnôt, ale i špecifické krízy ekologickej zeme spojenej s globálnym otepľovaním, rast svetovej chudoby a potravinovú krízu tretieho sveta.

Podstatou všetkých súčasných kríz je teda v súhrne celkové oslabenie duchovna ľudstva spojené s dlhodobou hodnotovou krízou. Je tu tiež dôležité uviesť, že sa navonok prejavuje zásadný rozpor doterajšieho virtuálneho sveta masmédií s reálnym ľudským svetom postaveným na zdravom ľudskom rozume a obyčajných ľudských pocitoch šťastia a s hodnotami, ktoré doteraz robili ľudstvo ľudstvom a človeka človekom.

Podobne ako na konci socialisticko-komunistickej éry aj dnes sa stretávame s rozporom medzi hlásanou pravdou virtuálneho sveta médií a skutočnou pravdou o svete, ktorý nás obklopuje, ale o ktorom sa až na výnimky nemáme priamu možnosť objektívne dozvedieť od globálnych manipulátorov s faktami a pravdou.

Globálne pôsobiaci a názorovo jednofarebné masmédiá na Slovensku pripravili priestor pre takmer „názorovo-mediálny apartheid“. Vzhľadom na súčasnú absenciu skutočne slobodného, objektívneho a nebulvárneho denníka mnohí slovenskí občania oprávnené zastávajú názor na potrebu vzniku verejnoprávneho, celoštátneho a mienkotvorného denníka a internetových novín, najlepšie na báze TASR. Takto by štát poskytol verejnoprávnu službu v prospech svojich občanov a v záujme ich objektívnejšieho informovania. Navyše takáto tlač by mohla v doterajšom komerčnom novinovom prostredí okrem iného preventívne informačne chrániť aj ekonomické záujmy slovenských občanov. Veď občania taktiež investujú, resp. investovali svoje peniaze do rôznych fakticky plne nezabezpečených subjektov (podielové fondy, dôchodkové spoločnosti a iné), ktorých sa výrazne dotkla finančná kríza, pričom neboli občania médiami dostatočne varované. Skôr boli mediálnymi, takpovediac reklamnými informáciami nepriamo dlhodobé nasmerované do budúcich finančných strát a chudoby.

Dodajme, že súčasná svetová finančná kríza vznikla vo svojom prvopočiatku v USA tiež ako rozpor medzi virtuálnou a mediálnou manipulovanou predstavou a skutočnou realitou, kde hypotekárne úvery dostal každý bez preverenia reálnej návratnosti, a to v mene neprimeraného a ľahkého zisku bánk a neadekvátneho finančného ohodnotenia ich predstaviteľov. Chamtivosť takto dostala prednosť pred zodpovednosťou. Nastal však čas platiť, alebo inak - skladať účty, čo je príčina súčasnej finančnej krízy. Ako vidieť, finančná sféra (a nielen táto sféra) postavená na manipulácii s faktami a nerešpektovaní elementárnych zásad zdravého rozumu má svoje drastické dôsledky pre občanov a štáty. Aj život štátov na dlh sa raz musel skončiť. Možno sme však len svedkami tvorby nových budúcich dlhov na kohosi úkor. Ak naďalej tu zostane nezodpovedné hospodárenie bankárov, slepota audítorov, slabá kontrola štátu a len stratené peniaze súkromných investorov nahradia peniaze daňových poplatníkov, tak je to len krátkodobé riešenie. Ak morálna kríza v praktickom konaní finančníkov a politikov bude pokračovať, tak potom nás ďalšie krízy ešte čakajú. To všetko ukáže čas.

V súčasnosti pomáhajú paradoxne pláť finančné diery v americkom bankovníctve ako v ikone liberálnej ekonomiky stovky miliárd dolárov uložených v USA nikým iným ako komunisticko-kapitalistickou čínskou ekonomikou, alebo sú to ruské a arabské petrodoláre. Navyše štátne zásahy v súčasných USA (vo Veľkej Británii a v iných krajinách) znamenajú v mene národných záujmov roz-

siahle zoštatňovanie významných finančných inštitúcií, vrátane vyvlastnenia majiteľov akcií bez ohľadu na ich vôľu. Je to znárodňovanie majetku dovtedajších súkromných akcionárov, a to povedzme si priamo, že je to v mnohých prípadoch doslova konfiškácia súkromného majetku bez náhrady. Následné plánované vykúpenie málo bonitných aktív amerických bánk štátom za peniaze daňových poplatníkov možno do štátnej konsolidačnej agentúry či štátneho fondu v USA pripomína slovenský scenár spred takmer desiatich rokov. Za ozdravenie súkromných bánk, ktoré riadila doteraz neviditeľná ruka trhu a drahé manažmenty, zaplatí opäť tentoraz nie slovenský, ale americký (a svetový) občan. Niektorí americkí kongresmani to nazvali doslova „finančným socializmom“. Vlastnou podstatou dnešnej finančnej krízy je predovšetkým kríza dôvery, ktorú takýto „finančný socializmus“ len na čas zakryje. Novému americkému prezidentovi, zdá sa, nezostane dosť peňazí na potrebné rozvojové programy a na finančné impulzy na prekonanie dlhobodej recesie a posilnenia rastu spotreby. Po uplynutí ďalšieho volebného obdobia a pri ešte chudobnejších amerických občanoch si možno títo budú v budúcnosti priať nového amerického vodcu. Tomu môže zabrániť len pokračujúci americký blahobyt, a to je problém. Historické dôsledky roku 1929 pre ďalší vývoj sú mementom.

Fenoméni vyvlastňovania (zoštatňovania) je a ešte bude jedným z podstatných atribútov riešenia globálnej finančnej krízy na celom svete. Takpovediac od amerických bánk až po ruský Gazprom. Ak doteraz hrozba vyvlastňovania podľa ústavy bola pokladaná na Slovensku za nemiernu slovnú provokáciu, tak slovenská budúcnosť môže byť v tomto ohľade úplne iná. Táto globálna finančná kríza ešte viac legitimizovala do budúca možnosť zoštatňovania a nového prerozdelenia moci a majetku kdekoľvek na svete bez ohľadu na to, či sa to niekomu páči, alebo nie. O rozšírení regulatívnych funkcií štátu podľa historického vzoru amerického New Dealu z tridsiatych rokov 20. storočia ani nehovoriac. Len v USA a inde sa hľadá nový Roosevelt.

Priebeh a dôsledky finančnej krízy budú môcť legitimizovať na Slovensku urýchlenú diskusiu a opatrenia pri budúcej podstatne zvýšenej úlohe štátu nielen voči slovenskému finančnému trhu, ale aj vo vzťahu k finančnému hospodáreniu územnej samosprávy, rozšíreniu ingerencie štátu voči prirodzeným monopolom a mnohým iným oblastiam. Nanovo by sa mohlo na základe širšej politickej dohody legislatívno-ústavne upraviť a rozšíriť, čo spadá do výlučného vlastníctva štátu, vrátane majetku energetických monopolov. V prípade nereálnosti takejto politickej dohody je tu možnosť využiť inštitút všeľudového referenda, ktoré v záujme zabezpečenia dostatočnej účasti voličov možno spojiť s prezidentskými alebo parlamentnými voľbami. Niektorí by to mohol dokonca posúdiť v športovom vyjadrení aj ako akúsi „divokú volebnú kartu“ do trebars prezidentských volieb k téme, ku ktorej by sa museli v kampani priamo pred voličmi vyjadriť samotní kandidáti a s nevyhnutnými volebnými dôsledkami.

Geopolitický rozmer globálnej krízy súvisí s aktuálnymi zahraničnými problémami. Je tu najmä kaukazská kríza, afgánsko-pakistanská kríza s lokálnym jadrovým arzenálom, iracká a iránska kríza, črtajúca sa súperenie pri vytýčovaní hraníc štátov v Arktide, sústavné boje o energetické zdroje a prepravné trasy, flagrantné nerešpektovanie medzinárodného práva a územnej celistvosti štátov (Srbsko) a úplný prepád štátnej autority v mnohých krajinách do anarchie, najmä v Afrike. Toto sú sprievodné javy geopolitickej svetovej krízy, kde jej výsledkom bude postupné nové rozdanie geopolitických kariet, v novom multipolárnom, ale dodajme, v oveľa nepokojnejšom svete.

Súhrnne možno povedať, že dôsledky riešenia finančnej, geopolitickej, ekologickej a hodnotovej krízy, ktorá zasiahla prakticky celý svet, závisia na Slovensku v nemalej miere od súdržnosti a hodnôt jej obyvateľov a predovšetkým od kvality elity národa. Ako vidieť z histórie, spojenecké zmluvné záväzky sa môžu časom stať len bezcennými kusmi

papiera, pokiaľ nie sú podopreté vnútorným odhodlaním a kvalitou vedenia. Okružle sedemdesiate výročie Mnichovskej dohody je toho skutočným dokladom. Navyše udelenie Nobelovej ceny mieru za rok 2008 známemu protagonistovi „mnichovanstva“, tentoraz nie v Sudetách, ale pre zmenu v Kosove, symbolicky dokumentuje, že verejná a mediálna podpora „mnichovanstvu“ ako rozhodovania veľmocí v rozpore s medzinárodným právom a na úkor územnej celistvosti štátov je tu stále aktuálne a nebezpečne prítomné. Spomeňme, že pri signatároch dohôd z roku 1938 a 2008 boli v podstate rovnaké štáty.

Takmer každý štát bez ohľadu na formálne (i menej formálne) spojenecké záväzky sa bude musieť v budúcnosti spoľahnúť predovšetkým sám na seba a bude nútený pružne vytvárať pragmatické ekonomicke a politické spojenectvá a možno raz nový celoeurópsky garančný a bezpečnostný pakt.

Dobré vyhladky a šťastie budú priať do budúca len pripraveným. Malý štát ako Slovenská republika je bytostne závislý od garancií medzinárodného práva a pokiaľ vo svete sa v súčasnosti oslabuje význam medzinárodného práva, štátnej suverenity a územnej celistvosti, tak treba hľadať spojencov, ktorí majú taktiež eminentný záujem na nových a účinnejších medzinárodnoprávnych garanciách. Súčasnu krízu využívajú veľké európske štáty na zdôvodnenie väčšej centralizácie právomoci celej EÚ alebo aspoň v rámci štátov Eurozóny. V budúcnosti sa bude prehľbovať viacrýchlostná Európska únia. Slovenská republika si tu musí nájsť svoje miesto a blízkych spojencov v EÚ i mimo nej.

Energetická a hospodárska prepojenosť Euroázie bude pravdepodobne postupne, ale dynamicky prerastať do nových (alebo staronových) geopolitických partnerstiev. Bývalé gaultické heslo Európy od Atlantiku po Ural sa asi v budúcnosti postupne premení na Európu od Atlantiku po Vladivostok. So silnejším partnerstvom Paríž-Berlín vo viacrýchlostnej Európskej únii s euroázijskou Moskvou, resp. Ruskom. Takýto dlhodobý proces paradoxne akcelerovala Kaukazská (Gruzínska) kríza a rusko-francúzska dohoda (Medvedev-Sarkozy) a zintenzívnenie hospodársko-politického partnerstva. Nebude do budúca podstatná otázka, či energia bude do Európy prúdiť cez Rusko alebo mimo neho. Podstatné bude, či táto čoraz úzko profilovanejšia energia bude v nevyhnutnej miere do Európy vôbec prúdiť v patričných množstvách a nenasmeruje sa do Číny a Indie. Aj vyhlásenia talianskeho premiéra navodzujú, že surovinné Rusko bude vo veľmi dlhobodej perspektíve vitálnym členom únie. Analytici navyše predpokladajú reálnu blízkosť svetovej energetickej krízy a ruské disponibilné a strategické energetické zdroje prídu vhod.

Slovenská zahraničná politika bude musieť aktívnejšie ako doteraz hľadať cesty úspešnej participácie na takejto predovšetkým hospodársko-politickej euroázijskej spolupráci (napr. prepravné a dopravné trasy) v tvrdej konkurencii predovšetkým nášho južného suseda. V tomto smere musí Slovensko využiť historicko-psychologické prednosti svojich obyvateľov v premyslenej a vyváženej komunikácii na západ a na východ bez predsudkov či fóbii. Slovenská zahraničná politika mala by byť oveľa cieľavedomejšia a v rozhodujúcich chvíľach i jasnejšia.

Na jednej strane sú v slovenských médiách obviňovaní niektorí predstavitelia vlády z akýchsi sympatií k Rusku, i keď objektívni analytici, ani ruské médiá v poslednom čase nepokladajú Slovensko za advokáta Ruska v EÚ, kde za advokátov Ruska v EÚ pokladajú, čuduj sa svete, výslovne Nemecko, Francúzsko, Taliansko, Španielsko, o Grécku a Cypre ani nehovoriac. Naši otcovia by nazvali takúto slovenskú pozíciu výrazom „ani ryba, ani rak“. Má to však svoje bezprostredné hospodársko-energetické dôsledky pre Slovensko, ktoré môžu platiť jej občania a firmy.

Slovenská republika je malá krajina s otvorenou ekonomikou, s minimálnymi zásobami surovín a nevelkými finančnými rezervami. S pomere malými štátnymi tradíciami a v porovnaní s našimi susedmi a žiaľ aj s menším národno-historickým povedomím. Na príklade USA, Francúzska, ale i iných menších okolitých štátov, vidieť dôležitosť národného sebavedomia pre stabilitu štátu a takéto národné a historické sebavedomie každého občana je predpokladom úspešného napredovania celej spoločnosti a ekonomiky v čase súperenia v kvalite života a ekonomickej úspešnosti.

(Dokončenie v budúcom čísle)

Príhodí sa človeku, že si nachádza spriaznené duše aj napriek tomu, že sa s nimi generačne minie. I mne sa také čosi stáva. Završenie mám pocit, akoby už všetci moji blízki nežili alebo sa ešte iba narodili. Akoby sa umelec prihovárал generáciám iných epoch. Akoby sa do svojho času narodil omylom.

Rad tých, ktorých mám vo svojom zozname spriaznených duší, by bol dlhý. Nebudem ich však všetkých vymenúvať. Nakoniec ani o nich nebude reč. Dnes chcem niečo osobné povedať o človeku, s ktorým som sa nikdy nezbováral, dokonca si s ním ani len nepodal ruku, hoci sme neraz sedeli na krok od seba, no osud nás napriek tomu tajomným spôsobom spojil.

Bol veľkým majstrom výtvarného umenia, uznávaná osobnosť, národný umelec, a ja plachý začínajúci básnik, autor prvých knižiek veršov. Dnes viem, mohol som sa mu predstaviť, prihovoriť sa mu a on by mi určite dovolil sadnúť si niekde oproti na kávu alebo na pohár vína. Zaisťte by sme si mali čo povedať, veď to bol umelec, ktorý bol nielen majster štetca, ale aj vzdelanec, dokonca písal verše, nehovoriac o tom, že hrával na husliach i na klavíri, ba miloval prírodu podobne ako ja, osobitne kone.

Ale ja som sa mu nepozdravil, nepredstavil sa, nepožiadali ho o rozhovor. Ba čo viac, ako vydavateľský redaktor som mu zamietol vydanie básnickej zbierky, ktorá potom predsa len vyšla v martinskom vydavateľstve Osveta. Vtedy, z môjho uhla pohľadu, z vtedajších mojich limitov videl sa mi priveľmi vplyvný, priveľmi „zavedený“, priveľmi zoficiálny.

Nuž, stáva sa, že i vlastných, tobôž cudzích ľudí pochopíme až z odstupom. Neraz až vtedy, keď už vlastne nie sú.

A predsa: bol mi estetickou a poetickou umeleckého videnia blízky. No osud nám nedovolil osobný kontakt, tobôž priateľstvo, hoci dnes je súčasťou môjho každodenného života. Dokonca jeho portrét visí v mojej pracovni a ja už mnoho rokov mám možnosť hľadieť do jeho očí bez toho, aby som prekročil rámce bežnej etikety.

Reč je o poprednom slovenskom výtvarníkovi Jozefovi Šturdíkovi.

Vidával som ho v osemdesiatych rokoch v bratislavskom Klube slovenských spisovateľov. Decentný, vyrovnaný, starostlivo upravený, s pekne prístrihnutou sivou briadkou, no nie s prehnaným záujmom o svoj zovňajšok, vstupoval do miestnosti zvyčajne v sprievode svojej peknej manželky, členky Slovenského filharmonického zboru, ale i sám. Jeho tvár si nebolo možné nepovšimnúť, tak veľmi sa líšila od tvári umeleckej bohémy. Keď som sa mu zapozeral do očí, mal som pocit, že sa dívam do výrazu reinkarnovaného Konfucia. Sálala z neho vyrovnanosť, pokoj, vznešený nadhľad. Bystro, vnímavý pohľad však nelipol na ľudoch či veciach okolo s okázalým záujmom, ale iba na okamih, krátko, nevtieravo, akoby mimovoľne. No bolo zjavné, že i tento mimovoľný pohľad stačí, aby vec, ktorá ho zaujíma, nasal hlboko do seba, ako tuhí fajčiari nasávajú cigaretový dym.

Bol plný krajiny. A jeho krajiny boli plné premien. Fascinovali farebnosťou, ktorá sa z minúty na minútu

TEODOR KRIŽKA

Návraty s básnikom krajiny

preskupovala, aby vnímavému oku priam demonštrovala nekonečnosť podôb krásy. A Jozef Šturdík vedel krajinu ako málokto. Až sa zdá, že to vlastne krajina vedela jeho. Akoby ona sama používala svojho majstra, aby sa obliekla do jeho tvarov a farieb. Poddávala sa mu ako vrúcna milienka na tisíc spôsobov, zvlácnievala v jeho rukách, prehýnala sa mu cez prsty ako kusy drahých látok.

Jozef Šturdík si nemohol vybrať čas, v ktorom bude žiť a tvoriť. Narodil sa do pohnutých časov v Križovanoch a mladosť prežil striedavo v Trnave, Bratislave a vo Viedni. Boli to časy, ktoré poznamenali jeho i všetkých, ktorí boli jeho súčasníkmi. Chudobný, upísaný však krásou vo všetkých podobách, bol ojedinelým zjavom vojnovnej umeleckej generácie. Farebne vnímal hudbu, hudobne vnímal slovo i tvary a farby. Niekedy sa zdá, že nevieme, čoho je v Šturdíkových obrazoch viac, lebo ťahy jeho štetca akoby rozprávali tónmi. Jeho obrazy sú lyrické básne, chopinovské etudy, prelúdiá, v ktorých nesmierne priestory súcna akoby viseli na jedinom bode, tak často ukotvenom abstraktným znakom vtáka, či celého krdľa letiaceho po oblohe.

Ako žiak Jána Mudrocha i on vo vojnových časoch inklinoval k expresívnosti. Jej dynamika aj ponad pol storočia oslovuje akcentom na najhlbšie pohnutia ľudských citov poznamenaných existenciálnou úzkosťou a obavou o človeka. Mladá generácia výtvarníkov vtedy komunikovala s literárnymi nadrealistami.

Výtvarne Jozef Šturdík akceleruje na Akadémii výtvarných umení vo Viedni u profesorov K. Fähringera a H. Bökla, kde sa ešte výraznejšie dotýka európskej výtvarnej moderny.

Uvažovanie nad drámou ľudského osudu, v mnohom nadobudnuté z autopsie, v mnohom z literárnej skúsenosti, veď Jozef Šturdík bol vášnivý čitateľ múdrych kníh, mu bolo vlastné v každej etape jeho tvorby. Prítomné je tak výrazne a jedinečne v jeho olejomalbách, temperách, ale i v grafike a najmä v knižnej ilustrácii. Tá najkrajšia poézia, pôvodná i prekladová, našla v Šturdíkovej ilustračnej tvorbe kongeniálne vyjadrenie. Šturdík vlastne neilustroval, ba ani len neinterpretoval, on tvoril zovnútorneň, osobnostnú paralelu literárneho diela a tým mu pridával ďalší rozmer. K takémuto partnerskému, citlivému, znalému veci, filozoficky i esteticky pripravenému

prístupu k ilustrovanému literárnemu dielu vie pristúpiť iba ozajstný majster.

Veľké výtvarné dielo má moc rozvibrovať vzduch. A vedľa obrazov Jozefa Šturdíka sa vzduch chvie, akoby neviditeľný prievan rozpoľboval záclony. Ba čo viac, kolíše sa trstie na jeho temperách, i listy briez v háji svietiacom ako súsošie organových píšťal sa akoby rozšielia, keď človek na okamih zatají dych a započúva sa do ticha farieb a ťahov

umelcovho štetca. A odrazu spomedzi vetiev vystupuje personifikovaná hudba, Venuša zrodená nie z peny, ale z tónov transformovaných do presných línií plných nehy a lásky.

Ako rád by som sa s majstrom Šturdíkom prechádzal popri ramednách Malého Dunaja alebo v moravianskom parku, keby žil. Keď si listujem v jeho článkoch, prekvapivo presne a nadčasovo znie väčšina jeho postojov. I z odstupom, po šestnástich rokoch od jeho odchodu ako-

by sa prihovárал do kríz súčasných dní a privolával k životu ďalších verných sluhov krásy a kumštu.

Takého ho vidím dnes, keď som zvláštnou zhodou okolností našiel redakčný azyl v umelcovom ostatnom ateliéri. Cítim sa ako jeho nevďačný dlžník, ktorý nedokáže splatiť dary, akými ma zahrnuje ponad priepasť večnosti. Počúvam zátylkom hovor jeho diela, ktoré prestupuje časopriestor okolo a preniká aj mňa až do kostnej drene ponad bariéry a predsudky. A nevedojak nachádzam dotyk mojich básní a jeho obrazov. Zvykám si, že sa jeho kresby ocitajú v mojich knihách a moje verše neprotetujú. Naopak, akoby im bolo útulnejšie pod spoločnou strechou tak, ako mne je útulne pod strechou domu na juhovýchodnom úpätí Devínskej kobyly, kde s odstupom hlbšie precitujem ušľachtilú štruktúru popredného slovenského výtvarníka nadnárodného významu, logiku jeho osobnostného rastu, čistotu jeho hľadania spravodlivosti, dokonalosti a krásy, úsilie o filozoficky univerzalizmus, ktoré si neraz radí privlastňovali a usilovali sa spoľstovať ľudia nehodní Šturdíkovho formátu.

A zisťujem, že ľudia sa môžu stretávať aj inak ako osobne. Že vlastne skutočne sa môžeme stretnúť neraz až vtedy, keď si už nemôžeme podať ruky.

Kresby na dvojstrane: Jozef Šturdík

Splynutie

Srdiečko v hrudnom koši Európy,
s dôverou tvoj tep v rytme Otčenáša dejinami kluše,
kto nechce poznať Božie cesty, ani teba nepochopí.

Slovensko v hrudnom koši mojej duše,
Túl si ma silou nádeje a viery k sebe čoraz tuhšie!

Večný smäd

Vyrastala som na pieskoch
v priezračne čistej, ale smädnej kráse -
a so mnou raž, bor, agáty a hloh...

Aj ja vyžijem v nežičlivej pôde, čase,
no celý život túžim po Oáze.

Sklamanie

Na sklo okna mi naliehavo búcha
zmoknutý vietor.
Zatúžil po kútiku tepla a sucha?

Oči plné slz! Ktovie, s kým sa cestou stretol.
Budeme mlčať dvaja. Viem, že nepovie to.

Prosba

Spievajte všetky struny všetkých briezok v aleji,
pod slákom vetra znejte k sláve Jeho mena,
spievajte z plných pľúc, až zo dna všetkých túžob,
nádejí,

keď moja duša mlčí v puzdre ticha uväznená,
keď ja som v svojom vnútri zamknutá a nemá!

Návrat divých husí

Nič v nočnom vlašnom šere nevidím,
však nad hlavou mi celé nebo gagotá:
skončila sa už trauma temných zím.

Zvliekam sa z pocitu, že vôkol mňa je prázdnota.
Za hlasmi poslov stúpam do vyššieho života.

Srdce na stožiar

Veterné krídla elektrárni
zúfalo krúžia, túžia po výšavách,
ich ťažké srdce im však vzlietnuť bráni.

Vábiace výšky, túžba trepotavá!
Len nesplnený sen sa živou energiou stáva...

Snové nokturmo

Prišiel si v tichej noci s vôňou vetra
a s lutnou so strunami z líčov hviezd.
Do snov sa mi krehká melódia vplietla.

Pred úsvitom však stíchol Tvoj spev v spleti ciest.
Ja prebúdzam sa v slzách na túžbu a na bolesť.

Behviezdna púšť

Koho dnes plníš piesňou, Pane?
Kto Ťa dnes v svojom srdci víta
v žiarivom šťastí, rozjasane?

Čia duša je dnes svetlom sýta
a ku mne nazrieť nepustí Ťa?

03:05

Jediný oblok odnaproti a ja
hľadáme do tmy sídliska.
Vyhnaní z mieru strateného raja?

Srdce sa vo mne hojda ako kolíska.
Lež iba túžbou sa mier duše nezíska...

EVA FORDINÁLOVÁ

O svetle

Svitanie

Zroseným svetlom precitla
v krajine duše žiara, túžba, hlad,
opäť sa vzpínam na krídla

z hmiel nižin, trápení a strát:
cítim, môj Pane: vďaka, stále máš ma rád!

Anjeli s knihou

Až sa mi, Pane, duša osmeli
prekročiť zemskú hať,
budú ma čakať s knihou dlžôb anjeli?

Budú z nej čítať veľakrát:
všetky tie verše, ktoré som nedokázala ja napísať.

Spln

Noc bosou nohou čľupla ešte do kaluží,
do kaderí si ale jasné lekno vplietla.
Len ja mám stále v duši záhon čiernych ruží.

Roztvorím skleník, vpustím prievan z iskrivého vetra,
z oblohy pozvem doň dnu všetky Božie svetlá!

Letná noc

Lokálka s clivou túžbou volá do noci,
tep kolies sa k nám nesie mokrou diaľkou,
dážď zobká ako škorec v zrelom ovoci.

Tam za zákrutou v rytme srdca naráža kov na kov
a ja len v túžbach hľadám cestu do zázrakov.

Hudba sfér?

V diaľke slák budí dušu huslí.
Vo mne sa dávna známa bolesť ozvala -
kamenok v mušli.

Čosi, čo v srdci bolí
túžbou od mala.
Vábiaca melódia,
nostalgická, pomalá...

Pokoj

Ospalý vietor
sa už sotva pohne:
stiahol sa v parku pod kríky,
v zreničkách sídliska
sa rozsvetujú ohne.

Už netrápi nás
žiaden smútok za nikým.
Srdcom nám bežia
Božie chodníky.

Odrátavanie

A opäť začínajú gaštany
odtúkať čas jesene.
Viac máme za sebou, než čo je pred nami.

No predsa podnes mnohé (čo je láska?)
stále nevieme.
Len dážď nám bude tíšiť noci bezsené?

Októbrová duša

Na pusté pastviny spúšťa sa hustý dážď,
brodí sa po bore, nazerá do kríkov,
v malinčí zlizuje sladkú krv z letovrážd.

Hrejivý dotyk rúk niekam nám unikol.
Prišiel čas navykať na chlad a na ticho?

Pred Tebou

Nie je už v každom ľudskom stretnutí
začiatok sklamaní a rozlúčení?
Ľudské cesty sú samé zákruty.

Čo na tom naša túžba zmení?
Pred Tebou iba zastaneme navždy očarení.

Bezo mňa?

Do vlajúcich vlasov a na ramienka briezky
zleteli oddýchnuť si hviezdy cez veterné diale
nebu a Zeme na pomedzí.

Sestričky, vezmete ma so sebou, keď pôjdete zas ďalej
po dlhej zimnej Božej magistrále?

Návrat do ríše Ideí
Moje putá sú rozťaté.
Všetky dlhy mám vyplatené.
Môj odchod rozplynie sa v návrate.

Tu dolu si už na mňa nik viac nespomenie
a vďaka zhasnem v Tvojom jasnom mene.

Prednedávnom vyšiel II. zväzok pamäti kontroverzneho katolíckeho teológa Hansa Künga (*Disputed Truth: Memoirs*. Volume II., Continuum, London 2008, 524 strán). Autor je známy ako prísny kritik pokoncilového života Katolíckej cirkvi. Okrem širokých znalostí a dobrého pera je aj majstrom umenia známeho pod menom public relations. Inými slovami: vie, ako upútať na seba pozornosť. Takto sa jeho názorom vždy dostáva mimoriadne rozsiahle publicity, a to nielen v liberálne orientovaných kruhoch Katolíckej cirkvi, ale ešte viac v takých spoločnostiach, ktoré sú známe svojím protikatolíckym postojom.

Tentokrát však po memoároch Hansa Künga s veľkým záujmom siahnu nielen jeho liberálni priatelia a obdivovatelia (tak katolíci, ako aj nekatolíci), ale aj pravoverní katolícki teológovia, kňazi a laickí intelektuáli, ktorí majú záujem o život Cirkvi a dianie v Cirkvi. Nevšedný záujem o ne podnietila udalosť, ktorá sa odohrala pred tromi rokmi, 24. septembra 2005, keď Hans Küng a pápež Benedikt XVI. sa stretli v pápežskom letnom sídle Castel Gandolfo. Bolo to historické stretnutie dvoch učených teológov, ktorí v očiach verejnosti predstavujú dve protichodné stanoviská.

Pozoruhodné je, že ich životné kariéry sa spočiatku vyvíjali rovnobežne. Zbližili sa počas Druhého vatikánskeho koncilu (1962-1965), kde obaja mali rovnaké progresívne názory, ktorými podstatne prispeli k presadeniu reformných zmien v rámci tzv. aggiornementa. Ale keď sa koncilové rozhodnutia prevádzali do praxe, ich cesty sa rozišli. Profesor Küng sa stal jedným z vedúcich predstaviteľov tzv. liberálneho smeru, ktorý sa usiloval o ďalšie radikálne reformy takého rázu, že mu Svätá stolica odňala titul katolíckeho teológa a pozbavila ho práva prednášať teológiu katolíckym bohoslovcami a na katolíckych univerzitách. V dôsledku toho musel opustiť katolícku fakultu v Tübingene. Na univerzite ostal však aj ďalej a pôsobil ako profesor ekumenickej teológie. Okrem toho bol aj predsedom a hnacou silou tzv. nadácie pre globálnu etiku (Stiftung Weltethos).

Niet pochýb o tom, že Hans Küng patrí medzi najplyvnejších teológov 20. storočia. Názory sa však rozchádzajú v tom, či ide o pozitívny alebo negatívny vplyv, či jeho názor v konečnom dôsledku sú na osoh alebo na ujmu duchovného života Cirkvi. Jeho prvé práce, ako napr. *Justification: The Doctrine of Karl Barth*; *Council, Reform and the Reunion*; *That the World May Believe*, boli priekopnícke a pozoruhodné svojou originalitou, prenikavým pohľadom a

hlbokou znalosťou problematiky, o ktorej písal. Biskup z Rottenburgu si ho vybral za poradcu pre II. vatikánsky koncil. Tam sa zoznámil a spriatelil s Jozefom Ratzingerom, ktorý - podobne ako on - bol poradcom kolínskeho arcibiskupa, kardinála Fringsa.

Hans Küng bol od r. 1960 profesorom a neskôr dekanom Teologickej fakulty v Tübingene. Ako píše vo svojich pamätiach, on prijímal Ratzingera na fakultu a našiel mu aj bývanie. Spomína aj to, že profesor dogmatickej teológie Jozef Ratzinger bol plachý a skromný intelektuál, ktorý chodieval na fakultu pešo, alebo na bicykli a Küng ho občas odviezol na svojom luxusnom aute (Alfa Romeo).

Nad memoármí Hansa Künga

Spočiatku bola medzi nimi plodná spolupráca, ale neskôr sa ich názory začali polarizovať do dvoch protichodných prúdov. V roku 1968 Ratzinger opustil Tübingen a odišiel na univerzitu v Regensburgu, kde pracoval v relatívnej tichosti, zatiaľ čo Küng začal priťahovať pozornosť svojimi smelými vystúpeniami, v ktorých otvorene prejavoval svoju nespokojnosť nad pokoncilovým vývojom v Cirkvi. Sťažoval sa, že reformy, ktoré koncil prijal, sa uvádzajú do života iba pomaly, s nechuťou, alebo sa ignorujú. V knihe *The Church* rezolútne nastoľuje potrebu dôslednej a radikálnej reformy v duchu aggiornementa Jána XXIII.

Nielen vatikánska kúria, ale aj mnohí kolegovia ho upozorňovali, že si aggiornamento vykladá príliš subjektívne a že jeho požiadavky idú nad rámec reforiem obsiahnutých v koncilových dokumentoch. Profesor Küng totiž vo svojom reformnom zápale navrhoval viaceré opatrenia, ktoré boli v rozpore nielen so súčasnou praxou, ale aj s magisteriom Katolíckej cirkvi. Dožadoval sa, napríklad, aby pápeža volili biskupi, a nie kardináli; aby biskupov nomenovala Sv. stolica, ale aby ich volili veriaci; presadzoval dobrovoľný celibát, kanonické zrovnoprávnenie ženy, vrátane kňazského stavu. Navrhoval, aby Cirkev zaujala „konštruktívny postoj k ľudskej sexualite“, aby sa otázka kontroly počatia nechala svedomiu manželov a pod. Keď v r. 1968 Pavol VI. v encyklike *Humanae vitae* vyhlásil umelú kontrolu koncepcie pre katolíkov za morálne nepripustnú, Küng napísal knihu *Infallible? An Inquiry* (London 1971), kde argumentuje, že dogma o pápežskej neomylnosti, ako ju formuloval I. vatikánsky koncil, sa neopiera o zásady zakotvené vo Sv. Písme a teda nie je pre ve-

riacich záväzná. Z toho vyplýva, že aj v otázke manželských vzťahov nie je smerodajné pápežské rozhodnutie, ale hlas vlastného svedomia.

V svojich pamätiach prof. Küng podrobne opisuje, ako sa jeho progresívne názory stretávali s nepochopením vo Vatikáne. Išlo to tak ďaleko, že v r. 1979 na zárok pápeža Jána Pavla II. bola prof. Küngovi odňatá *missio canonica*; inými slovami bol pozbavený práva prednášať katolícku teológiu. A kým on musel znášať príkoria a zákroky zo strany rímskej kúrie, jeho kolega prof. Jozef Ratzinger bol vymenovaný za biskupa a v r. 1977 za kardinála. V r. 1981 bol kardinál Ratzinger ustanovený za prefekta Kongregácie

pre náuku viery a tým aj za oficiálneho sudcu, ktorý vynášal odmietajúce výroky nad pokrokovými a reformnými myšlienkami prof. Künga. Prof. Küng to v svojich denníkoch predstavuje ako „transformáciu progresívneho koncilového teológa z rokov 1962-1965 na regresívneho Veľkého Inkvizítora pokoncilového obdobia“.

Nedorozumenia, ktoré prof. Küng so Sv. stolicou mal, tvoria ústrednú niť pamäti. Presvedčený o správnosti svojich názorov prof. Küng neoblomne zotrvával na svojom stanovisku. Napomenutia a varovania zo strany cirkevných kruhov pokladal za metódy stredovekej inkvizície, ktorými ho chcu umlčať, ako to robili s Galileim, Lutherom a inými disidentmi v minulosti. Bol presvedčený, že v priamej konfrontácii so Sv. Otcom by obhájil svoje názory a presvedčil ho o ich správnosti. Ale Ján Pavol II. ho odmietal prijať. V rozhovore s redaktorom britského katolíckeho týždenníka *The Tablet* sa sťažoval: „Chcel som sa stretnúť s Jánom Pavlom II. od začiatku jeho pontifikátu, ale za celých 27 rokov mi na to nedal príležitosť.“

Stanovisko Ríma k svojim názorom neprijíma prof. Küng v pokore. Sklamanie a zatrpknutosť prejavuje rozhorčeným a tvrdými výrokmi na adresu tých, čo s ním nesúhlasia. Svoje rozhorčenie dáva najavo verejne, pri čom sa veru nedá povedať, že úcta, poslušnosť a ohľaduplnosť sú vlastnosti, ktorými oplýva. Pápež Ján Pavol II. je podľa neho nástrojom „Opus Dei, tejto zlovestnej tajnej katolíckej organizácie fašistického rázu“ (the ominous Opus Dei this Fascist-type Catholic secret organisation), nie je dostatočne vzdelaný v súčasnej teológii, pretože sa nevenoval štúdiu modernej teológie, ale herectvu. Vraj si osvojil teatrálnu vystupovanie

profesionálneho herca - podobne ako prezident-herc Ronald Reagan - namiesto toho aby sa správal ako pápež, ktorý je sluhom služobníkov Božích. Kardináli Tucci, Kasper, Ratzinger, Dulles a ďalší sú podľa neho slabosi, ktorí zapredali svoje presvedčenie za funkcie a honory v cirkevnej hierarchii.

Po historickom stretnutí v septembri 2005 čitateľ s napätím očakáva, či sa zmenil a ako sa zmenil názor prof. Künga na svojho bývalého kolegu Jozefa Ratzingera, dnes už pápeža Benedikta XVI. Prof. Küng sa totiž po stretnutí veľmi pekne a zmierlivo vyjadroval o svojom niekdajšom kolegovi a neskoršom teologickom oponentovi. Ako ho cituje týždenník *The Tablet*,

povedal: „Už predtým som mu poslal svoju poslednú knihu *The Beginning of All Things: Science and Religion*... Počas stretnutia sme sa rozprávali o globálnej etike, čo on (pápež) schvaľoval. Ďalej sme sa zhovárali o neveriacich a o niektorých etických hodnotách, ktoré sú spoločné všetkým náboženstvám ba i neveriacim. A napokon sme hovorili o sekularizácii v niektorých európskych štátoch, ako je Írsko, Nemecko a Španielsko... Obaja sme kresťania, obaja sme slúžili ako kňazi tej istej Cirkvi a navzájom sa rešpektujeme. Viedli sme srdečný osobný rozhovor, ktorý trval štyri hodiny. Potom sme spolu obedovali v pápežovej súkromnej jedálni a neskôr v záhrade sme sa spolu modlili Ave Maria.“

Málo tejto srdečnosti a „priateľskej atmosféry“, v akej ich rozhovory prebiehali, sa dostalo do pamäti, ktoré prof. Küng odniesol do vydavateľstva o dva roky neskoršie. V nich aj naďalej zostáva tá nekresťanská zášť a nevraživosť voči každému, kto nesúhlasí s Küngovými názormi. Podľa H. Künga Ratzinger sa dal zlákať do „hierarchického rímskeho systému... za pocty a postavenie, ktoré mu ponúkol Pavol VI.“ V prostredí Rímskej kúrie Ratzinger urobil veľkú kariéru a Ján Pavol II. ho vymenoval za prefekta Kongregácie pre náuku viery (prof. Küng nezabudne pripomenúť, že úrad sa pôvodne volal Sväté Oficiu a je vlastne pokračovaním úradu Inkvizície). Ako prefekt tejto kongregácie vraj používal „metódy insinuuácie a ohováračské polemiky, čo mu sotva mohlo dovoliť, aby pochopil pravdu opozičnej stránky“ (a technique of insinuation and a polemic of defamation which hardly allows him to recognise the truth of another position).

Prof. Küng nemá vysokú mienu ani o Ratzingerových teologických kvalitách. Tvrdí, že jeho príspevok do pokladnice teologickej vedy bol nepatrný a aj tam kládol helenistické tradície nad Sväté Písmo. Neobišiel ani nepochopenú Benediktovu prednášku v Regensburgu v r. 2006, ktorá vyvolala také veľké pobúrenie v niektorých mohamedánskych kruhoch a vyčíta mu, že sa v nej „dopustil chybných výrokov o islame, o reformácii a o osvietenstve“ (disseminated errors about Islam, about the Reformation and about the Enlightenment).

Tri roky uplynuli od stretnutia, ktoré vyvolalo taký veľký rozruch a od ktorého mnoho ľudí tak veľa očakávalo.

Navonok sa nestalo nič. Sú však prípady, kde aj ticho znamená veľa a aj mlčanie môže byť veľavravné. V tomto prípade možno smelo predpokladať, že vatikánske autority takto dávajú prof. Küngovi na znamosť, že jeho názory na Cirkev a na katolícku teológiu sú neprijateľné a jeho reformné návrhy nerealizovateľné.

O to viacej pochopenia a pozornosti nachádza prof. Küng na opačnej strane. Viani (2007) prijal vysoké slobodomurárske ocenenie - Kultúrnú cenu nemeckých slobodomurárov - „za svoju celoživotnú činnosť“.

FRANTIŠEK VNUK

Ku knihe: Andrej Hlinka - 1864 - 1938 od K. Sidora a F. Vnuka

V našich dejinách bolo veľa osobností, ktoré pracovali za sociálne, národné i náboženské povznesenie národa, ale po roku 1945 upadli do nemilosti. Medzi nich sa radí aj Andrej Hlinka o ktorom ešte v roku 1978 napísali komunistickí historici SAV v *Encyklopédii Slovenska*, že bol „reakčný, klerikálny, nacionalistický politik“. Žiaľ mnohí z nich sa po roku 1989 stali tzv. „demokratmi“, ale svoje bludy šíria ďalej. Pravdu však nemožno natrvalo umlčať a najmä v posledných rokoch je cítiť snahu aj z najvyšších miest napraviť chyby minulosti. Veľmi som sa potešil, keď som sa dozvedel, že doc. Ing. František Vnuk sa podujal napísať pokračovanie životopisu Andreja Hlinku od Karola Sidora, ktorý spracoval do roku 1926. Poznajúci vysokú úroveň historických prác docenta histórie Františka Vnuka, som bol presvedčený, že spracovanie tejto témy je v najlepšíh rukách a moje očakávanie sa naplnilo. Autor v podstate nadviazal na koncept K. Sidora, ale témy spracoval detailnejšie, komplexnejšie, využijúc skúsenosti zo svojich doterajších prác, predovšetkým z monografie ANDREJ HLINKA tribún slovenského národa (Bratislava 1998), ďalej z výskumu iných historikov a publicistov, polemických článkov a poznatkov z preštudovania množstva archívnych materiálov, hlavne po roku 1990. Docent Vnuk týmto dielom spracoval politické pôsobenie A. Hlinku v Hlinkovej slovenskej ľudovej strane v súvislosti s politikou Beneša a rozhodujúcich politických strán v Č-SR. Podstatou jeho politiky bolo presadzovanie sebaurčovacieho práva národa, zápas o autonómiu, vychádzajúci z Pittsburskej dohody. Kniha má vysokú úroveň po stránke obsahovej, grafickej a celkovej skladby. Uvádzanie vysvetľujúcich poznámok pod čiarou na príslušných stranách umožňuje čitateľovi súvislejšie sledovanie textu. Uvedený je stručný prehľad v angličtine, zoznam použitej literatúry, archívne fondy, zoznam mien a prehľadný obsah podľa kapitol, ktorý uľahčuje jednoduchú orientáciu a vyhľadávanie. Predpokladám, že v krátkom čase sa dočkáme vyčerpávajúcej recenzie z pera veci znalého historika a kniha podnieti historikov k prebádaniu ďalších historických materiálov, ktoré sa nachádzajú v domácich i zahraničných archívoch. Verím, že aj tento seminár obohatí doterajšie poznatky. Kniha sa dostáva k čitateľskej verejnosti v pravý čas, aby si mohla overiť historickú pravdu o tejto významnej slovenskej osobnosti.

Napriek mnohému pozitívne, čo sa doteraz dosiahlo v náprave krívd z minulosti, bulvár osoučuje a ľživo uráža každého, kto si dovoľí hovoriť a písať pravdu o slovenských dejinách. Odpovedať na odsúdenia hodné invektívy, ktoré sú výsledkom nenávisti a metódou ktorých je lož, považujem za stratu času.

STANISLAV MÁJEK
Diskusný príspevok, ktorý odznel
na vedeckej konferencii
o Andrejovi Hlinkovi 23. 10. 2008

Sympóziom* Apoštol Pavol a dialóg kultúr 24. októbra 2008 usporiadala Teologická fakulta v Košiciach Katolíckej univerzity v Ružomberku v spolupráci s mestom Košice. Súčasťou sympózia bola aj pôsobivá výstava fotografií, dokumentujúca apoštolské cesty sv. Pavla, ktorej autorstvi boli manželia Santerovci. Úvodné slovo k výstave povedal spisovateľ A. Lukačín.

Sympóziom malo bohatý program, dvadsaťšesť referátov. Vystúpili aj hostia z Čiech a Poľska. Osobnosť sv. Pavla sa vynárala ako syntéza, trvalé premostenie nadsčasovosti a časnosti. V

dobe dialógu kultúr, ktorý žijeme, nemôže ísť iba o pravdu samu, ale o pravdu v láske, pripomenul o. biskup, prof. S. Stolárik. Iba kritické pokusy o pravdu o spoločnosti bez motivácie lásky vedú k chybným antropológiám. Pripomína sa J. J. Ruseua. Jeho ultimatívna požiadavka návratu k prírode, čistej mysle od všetkého, nájdeme vo v konceptoch všetkých totalít, ktoré chcú vidieť človeka ako tabula rasa, aby ho urobili závislým od seba. V živote sv. Pavla boli paradoxy, ako prináša aj dnešná doba.

Pavol najsmavpr prenasledoval, aby potom po konverzii ohlasoval Evanjelium. Na paradoxy, ktoré vyjavujú v pôsobení sv. Pavla pravdu, vo svojom referáte „Paradox v Pavlovej realistickej spiritualite“ poukazuje o. biskup Mons. L. Hučko. Kresťanstvo pôsobí vždy v kontexte s nejakou kultúrou, pripomína sa v referáte prof. L. Csontos, SJ. To samo osebe predpokladá potencialitu pre dialóg.

V ďalších blokoch sa prezentovali teologické rozpravy a objavovanie sv. Pavla prostredníctvom jeho diela. Pripomína sa, že bol teoretikom Pána Ježiša. Napríklad jeho veľpieseň o láske. V niektorých referátoch sa imaginovala doba sv. Pavla, ktorá prekvapivo v mnohom pripomína dnešnú dobu v jej hedonistických sklonochoch a stratách zmyslu, misie, poslania. Napríklad v referáte Mons. Prof. A. Fabiána „Pavol o zmysle života - spiritualita vtedy a dnes“.

Sympóziom ukázalo, že hľadanie pravdivých istôt človeka má veľký prototyp, oporu vo sv. Pavlovi. Istôt, ktoré nerušia rozličnosť kultúr, ale povzbudzujú na dialóg a na to, že sa navzájom potrebujú, pretože takto sa vyjavuje láska a v nej aj pravda. Dve tisícročia od narodenia apoštola ukazujú, že inej alternatívy nie.

Osobitne silným zážitkom bolo odovzdávanie ceny vydavateľstva Verbum Mons. Jozefovi Tothovi, kňazovi, vzdelancovi, básnikovi, človeku hľadajúcejmu pravdu cez lásku za jeho prínos ku kresťanskej kultúre. Život tohto prvého jubilanta, oceneného cenou Anjela, uviedol Prof. J. Rybák. Cenu odovzdali šéfredaktor Prof. J. Sabol a vydavateľ, výkonný redaktor Verbumu a spoluorganizátor sympózia, kňaz, doc. J. Leščinský.

Konferencia pomohla v mnohom objaviť novým spôsobom našu dobu, ktorá neraz stavia na chybných istotách. Objaviť našu dobu ako dobu, ktorá potrebuje kresťanstvo.

-zd-

Sympóziom k jubilejnemu roku sv. Pavla

Porota literárnej súťaže:
Peter Ničik (prvý zľava) a Teodor Križka (predseda poroty),
v spoločnosti riaditeľky KKS v Žiline p. Řehákovéj
a pracovníčky KKS Lenka Šeroňová

Dúhová lampa má šestnásteho majiteľa

Žilina 10. 10. 2008 - „Náš profesor dejín / nosieval / v ľavom vrecku na košeli hrebeň / aby si mohol / rozčesať srdce / vždy keď sa niekde / začala vojna“. Aj za tento kúsok svojho poetického sveta získala hlavnú cenu XVI. ročníka celoslovenskej literárnej súťaže „O dúhovu lampu z krajiny Zázračno“ Katarína Katarína Džunková. Jej básne ozvláštnili počas Žilinského literárneho festivalu októbrové vyhodnotenie súťaže v podkroví Makovickeho domu. „Potichu / ako keď uteká tmavomodrá / z mladých koní / pred búrkou.“

Súťaž bola anonymná, jej porotcovia nepoznali počas hodnotenia mená autorov, k dispozícii mali len autorské texty priradené k číslam. Na stretnutí s autormi odzneli slová uznania o básnických obrazoch, poklona úprimnosti, ale aj poznámky o povrchnosti, zbytočných slovách, strate rytmu alebo krivajúcich rýmoch. Najsilnejšie autorské výpovede účastníkov súťaže sa objavili v podobe básni. Predseda poroty básnik Teodor Križka ocenil najmä texty novej majiteľky dúhovej lampy: „Tohtoročná laureátka súťaže je výrazný literárny talent. Má originálnu obraznosť, pozoruhodnú filozofiu a emotívnu inteligenciu, v jej básňach nenájdete stereotyp, kliše alebo literárne zdroje, z ktorých by mohla vychádzať. Má talent nájsť si tie najhlbšie studnice ľudskej kultúry. Cestu si nevytvára, sama cesta si ju používa. Verím v to, že sa nám rodí básnik, ktorý raz bude rozhodne patriť k tým najväčším v slovenskej literatúre.“

Pre Teodora Križku je nesmierne užitočné, že na Slovensku existuje široký systém literárnych súťaží počnúc Wolkrovou Poliankou či Dúhovou lampou, literárnou súťažou O Cenu Slovenského učeného tovaríštva a končiac Jurinovou jeseňou: „Týmto sa poskytuje akási Noemova archa pre tých citlivejších, kultivovanejších jednotlivcov, ktorí potrebujú oporu a duchovné povzbudenie pre svoju tvorivú činnosť. V každom ročníku sa objavia ľudia, ktorí sú nádejou, že slovenská literatúra bude žiť naďalej ako nositeľka jazyka v globálnej spoločnosti.“

V kategórii poézie porota udelila dve prvé miesta: Bohdane Ondrášovej a Eve Bačinskej. Tretia poetická priečka patrí Michale Gerovej. Víťazná próza vzišla z pera Mareka Urbana. Na ďalších miestach skončili Mária Bažányová a Veronika Vighová. Kategóriu literárna tvorba pre deti a mládež vyhrala Margaréta Olešová. Čestné uznanie získali Gabriela Grznárová, Sandra Vencelová, Roman Beňo, Ján Račko, Martina Balázová a Šimon Senko. Literárnu tvorbu hodnotili Teodor Križka, Beáta Jarošová a Peter Ničik.

Vyhlasovateľom súťaže bol Žilinský samosprávny kraj, Národné osvetové centrum v Bratislave, organizátorom Krajské kultúrne stredisko v Žiline. Dúhovu lampu venoval do súťaže riaditeľ ŽSK Pavol Holeštiak. (kks)

Snímky: Lubo Bechný

VZLYKANIE
V Zemplínskych vrchoch na
priateľa spomínam

Lacovi Lorenčíkovi

I

Rmútny opar nad Širavou.
Dialku pohltila dial'ava.
Ešte vzdialenejšia.

II

Blýska sa. Hrmí.
Uprostred dňa
priepasť bezodná.
Nahor, nadol,
na juh, na sever,
na východ i na západ.
A gáza dažďa
obväzuje
nenahmatateľný kameň
povetria.

III

Vietor
modlitbou mokrou,
bez slov,
ukolisava
bolestné roztúženie
stromov.
Vydýchli slovo.
Je čírou širavou.
Nevysloviteľnou.

IV

Zmietajúce sa mlčanie.
V žeravom oku pahreby
s praskotom vzdychli slzy.
Vzblkli.
V oblakoch zlatisto bliká.

V

Opona dažďa sa zdvihla.
Zvonica neba. Šíronemá.
Pradená krídel. Van.
A slnko
nad kostolikom zeme
vyzváňa.

VI

Ach, ách.
Do útržkov vzdychov
hrud' sa rozpadla.
Odišiel si, priateľ môj,
a všade sa
tvoj obraz vynára.
Aj Širava je širošierejšia.
A taká tiesňava.
V lesoch pod Zaňovcom
pri každom strome
tvoj hlas zaznieva.
Lútosť, pieseň,
ktorá nemá slová,
zostáva.

VII

Ach, ách.
Trblietanie.
Na nebi aj na poliach.
Kvapky na stebľách,
na pavučinách,
v očiach, na perách.
Pútnici na cestách.
Milenci v objatiach.
Obete a vrahovia.
Ábelovia, Kainovia...
Všetko sa oddelilo
od všetkého,
aby sa spojilo so všetkým.
V speve, ktorý sa
vylieva do ticha.

VIII

V tomto živote život iný,
ešte živší.
Orol brázdí biely mrak.
Nehovorí, neskrýva.
Dych ma chytá. Ach.

JOZEF PAUER

Vzly ka nie

NA KONCI
AUGUSTA

Aké

ticho a prázdnota!
Ako u de Chirica.
Bezvetrie.

Pod nohami bez zeme,
nad hlavami bez nebies,
bez vôle mať,
bez vôle byť,
bez krídel
vletíme

do blankytného nesmierna,
v ktorom sa kreslí
záhadných bernikiel
čierna geometria.
V dlani slnka
precitám.
A je studená.
Tvoj vlas,
tvoja tvár
s hmýrením rýb
v hlbine splynula.
Nikde nič.
Posvätná bázeň
a strach.

DNES V DUNAJI
DÁŽĎ

ZATAJIL DYCH
Šum kropajú
v ladnom tanci vlín.
Opona
na oku hlbiny.
A tvoje,
ešte hlbšie,
slzu už nestajú.

VIDINA
V PÁLAVE
POLUDNIA

Kladivo slnka búši
do nákovy zeme.
V krížení ticha
a zabudnutých šľapají,
na brehu sna,
bez nepriateľov a mín,
na okamih stroskotám.
Na chrbte.
Privreté oči, plné neba.
K tebe, moja holubica,
plávam oknom poludnia.
Vážky, osy, lastovičky,
fragmenty slov a voní
ako nože prenikajú pomaly
vnútornosti povetria.
A nič mi nepatrí,
a všetko sa mi daruje.
Z rozdrvených
zvukov nákovy,
ako z hmly,
vychádzajú ženy, muži, deti.
Všetci sme všade,
vo všetkých kútoch zeme.
I keď rozsekaní,
sme a budeme spolu,
scelení.

LETNÉ
OČI

Žlté prsty vzdušných vlín
maľujú si autoportrét
domodra.
V твоjich očiach
ranné slnko má
svoj žiarny splav.

BABIE
LETO

Bezoblačné
nedel'né dopoludnie.
Topole kladú tiene
na ubolené brucho
poľa.

Ozvena
neodoslaných listov
vo vírivých cestách
povetria.

Nad zemou
obopnutou pamäťou slnka
bozk
praticha.

CHVÍLA
ZMIERENIA

Vôňa
septembrových oranísk.
Na hladine pohľadu
tieň divých kačíc letí.
Nehooheň
v nahej duši
blikotá.

(Dokončenie z 1. strany)

Na priamu otázku, či sa neobáva negatívnej reakcie zo slovenskej strany „vezetô“ slovenského „maďarstva“ pred mikrofónmi arogantne a vystatovačne vyhlásil: „Nezaujíma ma, čo na to budú hovoriť primitívni ľudia. Riešenie musia nájsť naši vlastní voliči a súkmeňovci“. Politickí hochštapleri Csáky a Tökes veľmi rýchlo našli spoločný jazyk a v Dunajskej Stredě sa dohodli, že pod gesciou Budapešti budú spoločnými silami podporovať kolektívne práva „maďarstva“ v Karpatskej kotline (vrátane práva na politické sebaurčenie). Model Kosova sa stal pre nich programovým cieľom.

Po tomto (po roku 1945) bezprecedentnom, priamom zasahovaní Budapešti do vnútorných vecí susedných štátov, a infantilnom vystúpení Csákyho v Dunajskej Stredě, spustila sa na jeho hlavu ostrá kritika nielen zo slovenskej strany, Európskej únie, ale aj z radov SMK. V Strane maďarskej koalície totiž už evidentne narastá obava, že v dôsledku Csákyho a Durayovej extrémistickej politiky stratí SMK vo veľmi krátkej dobe akýkoľvek koalíčný potenciál, a ešte viac sa prehĺbi jej izolácia na slovenskej politickej scéne. Keď po svojom dunajskostredskom úlete Csáky nenašiel účinnú podporu v SMK, utekal rýchlo k svojmu protektorom do Budapešti vyžalovať a vyplakať sa, že už nielen on - „vezetô“, ale vraj už celé slovenské „maďarstvo“ je priamo ohrozené na živote. Csáky použil osvedčený trik profesionálnych hochštaplerov - čím viac bude, až do absurdnosti, zveličovať v Budapešti biologické ohrozenie „maďarstva“, tým skôr a ľahšie odvedie pozornosť od svojich politických prešľapov, a predovšetkým od svojho politického zlyhania vo funkcii predsedu, neschopný vytyčiť pre Stranu maďarskej koalície konštruktívny, pozitívny program. Účelovo vyvolávaný pocit ohrozenia sa mal súčasne stať zjednocujúcim faktorom, ktorý v SMK aspoň na určitú dobu umlčí kritikov jeho hazardárskej politiky. Totiž Csáky sa za veľmi krátku dobu podarilo zničiť pozitívny kredit SMK, ktorý si táto strana vytvorila v predchádzajúcom období v časti voličov, a posunom k politickému avanturizmu ju Csáky s Durayom dostali do pozície nedôveryhodnej a neakceptovateľnej politickej strany na Slovensku, tak pre vládnú koalíciu, ako aj pre opozíciu. (To je hlavnou príčinou, že časť vedenia SMK sa v súčasnosti usiluje zbaviť Csákyho ako predsedu strany a v tichosti ho odpratať zo slovenskej politickej scény do Európskeho parlamentu.)

Keď na Slovensku vrcholila kritika Csákyho diletantskej politiky, ktorý sa neštítal ani otvorených klamstiev, keď verejne popieral svoje vlastné slová z videonahrávky, vytiahla sa spásonosná karta učebnic pre školy s maďarským vyučovacím jazykom, okolo ktorých sa spustila nevídaná kampaň, porovnateľná len s Csákyho otvorením otázky tzv. Benešových dekrétov. Je však až zarážajúce ako sa do tejto politickej kampane na strane Csákyho extrémistického vedenia SMK a Budapešti, ako na povel, opäť kolektívne zapojili súkromné televízie Markíza, TA3, JOJ, ale aj politický bulvár reprezentovaný denníkom SME. (Na Slovensku sa totiž do slova a do písmena zopakovala situácia z obdobia, keď SMK otvorila otázku tzv. Benešových dekrétov. Aj v tomto prípade uvedené médiá sa jednostranne postavili na stranu Csákyho vedenia SMK a Budapešti, a týmto jasne prezentovali svoj politický postoj. V tejto súvislosti stojí za pozornosť, že keď bola Česká republika prijímaná do Európskej únie, ako podmienku pre jej vstup nastolili niektorí nemeckí a rakúski poslanci dištancovanie sa Če-

chov od tzv. Benešových dekrétov. Vtedy takzvané slovenské médiá a politický bulvár sa jednomyselne a nekompromisne postavili na stranu Čechov. Akékoľvek spochybňovanie tzv. Benešových dekrétov interpretovali ako revíziu výsledkov druhej svetovej vojny a ohrozenie demokracie v Európe. To, že v otázke tzv. Benešových dekrétov uvedené médiá nepostupovali v prípade Slovenskej republiky rovnako ako v prípade Českej republiky, ale práve naopak, jednotne sa postavili na obranu maďarských národno-štátnych záujmov, v dostatočnej miere vypovedá, kto tieto slovensky hovoriace médiá skutočne ovláda a čiú politiku na Slovensku presadzujú.)

Hlavným cieľom agresívnej mediálnej kampane okolo učebnic pre školy s maďarským vyučovacím jazykom -, rozpútanej súkromnými televíziami Markíza, TA3 a JOJ, ako aj politickým bulvárom SME -, bolo odvieť pozornosť slovenskej verejnosti (a z veľkej časti sa to aj podarilo) od Csákyho politických prešľapov, ako aj od politiky Budapešti, ktorá evidentne nesie základné znaky revizionizmu. Predmetom politickej kampane nebol obsah učebnic, ale otázka používania oficiálnych zemepisných názvov Slovenskej republiky, v učebnici pre 4. ročník základných škôl s maďarským vyučovacím jazykom, pri vyučovaní vlastivedy Slovenska. Slovenská verejnosť bola celé mesiace zavádzaná médiami a kľmená rôznymi rýchlo vykvasenými expertmi a vyfabrikovanými mediálnymi celebritami, ktorí zborovo tvrdili, že je vraj absolútne nepredstaviteľné, aby v maďarskom texte (týkajúcom sa vyučovania vlastivedy Slovenska) boli uvádzané oficiálne zemepisné názvy Slovenskej republiky. Používali pritom zjavné pseudoargumenty. Vraj ako by sa Slováci cítili, keby boli nútení písať, že cestujú do „Esztergomu“, a nie do Ostrihomu, do „Wienu“, a nie do Viedne a podobne. Účelovo totiž zamieňali vžitú zemepisné názvy s používaním oficiálnych názvov. Totiž v každom jazyku existujú vžitú zemepisné názvy (ide zväčša o pomenovanie hlavných miest a významných centier), ktoré prirodzeným spôsobom prešli do každého jazyka a nikto proti tomu nič nenamietal a ani nenamieta. (V slovenčine medzi takéto patrí Viedeň, Budapešť, Bukurešť, Kodaň, Berlín, Lipsko, Mnichov, Postupim, Štetín, Evov, Rim. Podobne je to aj v maďarčine a v iných jazykoch.) Tieto názvy sa bežne používajú tak v hovorovej reči, v odbornej, populárno-vednej a umeleckej literatúre. V žiadnom prípade však nemôžu nahrádzať oficiálne názvy, ktorých používanie zväčša upravuje zákon. Nemôžeme predsa chcieť od Rakúšanov, aby vykolíkovali cestu do svojho hlavného mesta názvami Viedeň, alebo Bécs, a to len preto, aby tam trafili Slováci alebo Maďari.

Jedným z argumentov proti používaniu oficiálnych zemepisných názvov Slovenskej republiky v maďarských textoch je aj široko medializovaný názor rôznych insitných jazykovedcov, že vraj v takomto prípade ide o „hybridný jazyk“, že „jazyky sa nemajú miešať“, že takéto „text je pre žiakov ťažko pochopiteľný“ a pod. Bývalý redaktor Nového slova Marián Leško, v súčasnosti redaktor bulvárneho SME, v návale svojej povestnej normalizačnej horlivosti stihol už vymyslieť aj názov pre takéto „hybridný jazyk“. Nazval ho „mikolajčina“ (SME 18. 10. 2008). Tak sa zdá, že pán Leško si chce, podobne ako svojho času J. V. Stalin, vyslážiť nehynúcu slávu už aj v oblasti

jazykovedy. Nechal sa počuť aj poradca predsedu Národnej rady SR, estetik Gábor Hushegyi, ktorý začal biť na poplach, že Slovenská republika chce vraj reformovať pravidlá maďarského pravopisu (SME 14. 10. 2008). Obom našim samozvaným „jazykovedcom“ však doposiaľ neprekáža napríklad provokatívne neprechýľovanie maďarských ženských priezvisk v slovenskom texte, ale mimoriadne, až do nepríčetnosti, ich dráždi údajné „včleňovanie“ oficiálnych zemepisných názvov Slovenskej republiky do maďarského textu, podľa našich insitných jazykovedcov - „slovenských slov“. Ignorovanie platných pravidiel slovenského pravopisu, to už vraj nie je „deformovanie“ textu, tu už nejde o „hybridný jazyk“, keďže nejde o przenie kultivovanej a civilizovanej maďarčiny, ale len slovenčiny.

Ako si však má obyčajný smrteľník vysvetliť, keď v bulvárom SME sa na jednej strane prechýľuje priezvisko ministerky zahraničných vecí Gönczovej, alebo predsedníčky parlamentu K. Sziliovovej, a na druhej strane sa už neprechýľuje priezvisko poslankyň Bauerovej, Sarközyovej, Dolnikovej a pod. Je to možné jedine z toho dôvodu, že Gönczová a Sziliová sú zakamuflované Slovenky. Preto aj veta: „Bauer sprevádzala Sarközy a Dolnik do Pezinku“, alebo veta: „Clinton sprevádzal počas volebnej kampane Clinton“, z hľadiska leškoviciny, ktorú nám denne servírujú v SME, je v úplnom poriadku. Platné pravidlá slovenského pravopisu úspešne nahrádza v médiách leškovicina. Tragédia je, že slovenská kultúra obec doposiaľ nepochopiteľne mlčí nad týmto barbarstvom páchaným denno-denne na spisovnom jazyku. V prípade vedenia Jazykovedného ústavu E. Štúra SAV je toto hrobové mlčanie nepochopiteľné, priam až škandalózne. Človek si v tejto súvislosti musí položiť otázku, na čo vôbec je potrebná takáto inštitúcia financovaná z peňazí daňových poplatníkov.

Pokiaľ ide o mediálnu hystériu okolo oficiálnych zemepisných názvov Slovenskej republiky v maďarskej učebnici vlastivedy Slovenska je zaujímavá predovšetkým tá skutočnosť, že pri vyučovaní zemepisu v maďarskom jazyku, napríklad zemepisu USA, Nemecka, Rakúska, maďarským extrémistom vôbec neprekážajú v maďarskom texte anglické, alebo nemecké názvy miest, riek, pohorí. Je všeobecne známe, že Maďari ešte stále cestujú do New Yorku, snáď len Csáky s Durayom si kupujú lístky do „Újvárosu“. Podobne, ako vyučovanie zemepisu USA, prebieha na školách s vyučovacím jazykom maďarským aj vyučovanie zemepisu Francúzska, Talianska, Číny, Austrálie. Avšak jedine v prípade vyučovania vlastivedy Slovenska v maďarskom jazyku je vraj v texte úplne vylúčené a absolútne nemožné používať oficiálne zemepisné názvy Slovenskej republiky.

Podstatou filozofie terajšieho vedenia SMK, v otázke vyučovania vlastivedy Slovenska v maďarskom jazyku, je - legitimizovaním oficiálnych zemepisných názvov bývalého Uhorského kráľovstva - vychovávať maďarské deti v láske k tzv. Felvidéku, ako k ich skutočnej vlasti, a nie k Slovenskej republike. V tejto základnej otázke spočíva jadro celého sporu. Totiž vlastiveda „Slovenska“, v réžii Csákyho a Duraya, má vychovávať v slovenských štátnych školách maďarské deti k veľkomaďarskému nacionalizmu. To je aj hlavný dôvod, prečo, na rozdiel od oficiálnych názvov Slovenskej republiky,

neškandalizujú maďarský text s anglickými alebo francúzskymi zemepisnými názvami. Takýto text neoznačujú ako „hybridný jazyk“ a „ťažko pochopiteľný“ pre maďarských žiakov, ktorí majú z vyučovania celožitovné traumy. Podľa definície insitného jazykovedca Leška je „hybridným jazykom“ taký jazyk, ktorý na slovenské názvy „montuje“ maďarské koncovky (SME 18. 10. 2008). Totiž na každý iný jazyk sveta, vrátane esperanta, sa môžu maďarské koncovky „montovať“, len na ten slovenský jazyk to nejde a nejde, ani za ten celý svet.

V čom spočíva podstata problému? Celému bývalému Uhorskému kráľovstvu (Slovensko, Zakarpatská Ukrajina, Sedmohradsko, Vojvodina) boli v rámci násilnej maďarizácie naoktrojované maďarské (resp. pomadařčené) názvy miest, obcí (až na úroveň katastrálnych názvov), pohorí, riek a podobne. Tento asimilačný proces bol zavŕšený začiatkom 20. storočia. (V prípade Slovenska sa toto štátom organizované násilie zopakovalo ešte počas horthyovskej okupácie južného Slovenska v rokoch 1938 - 1945.) Tak sa stalo, že na Slovensku (podobne ako aj na Zakarpatskej Ukrajine, Sedmohradsku, Vojvodine) nejstuje jedna - jediná obec (osada), ktorá by nemala naoktrojovaný oficiálny názov v maďarčine, bez ohľadu na to, či tam niekedy žil aspoň jeden občan maďarskej národnosti. A práve v týchto mútnych vodách lovia súčasní maďarskí extrémisti tak na Slovensku, ako aj na Zakarpatskej Ukrajine, v Rumunsku a Srbsku, pritom sa falošne dovoľávajú akýchsi menšinových a ľudských práv. Títo aj na Slovensku oporašujú oficiálne názvy bývalého Uhorského kráľovstva od Záhoria, cez celé Považie, Pohronie a východné Slovensko, prisvojujú si ich, ako keby išlo o maďarské etnické názvoslovie. Čo je absolútne nezmysel. Tak ako koncom 19. storočia (najmä počas miléniových osláv) a začiatkom 20. storočia, aj v súčasnosti chcú takýmto spôsobom verejne demonštrovať svoje údajné „historické právo“ na takzvaný Felvidék, respektíve na celé územie bývalého Uhorska. A predovšetkým toto základné poslanie má v ich ponímaní plniť vlastiveda Slovenska pre štvrtý ročník základných škôl s maďarským vyučovacím jazykom, do ktorej, na úkor oficiálnych názvov Slovenskej republiky, chcú s pomocou Budapešti pretlačiť oficiálne názvy miest bývalého Uhorského kráľovstva. Tragédiou je, že politický hungarizmus aj v súčasnosti zneužíva pre svoje šovi-

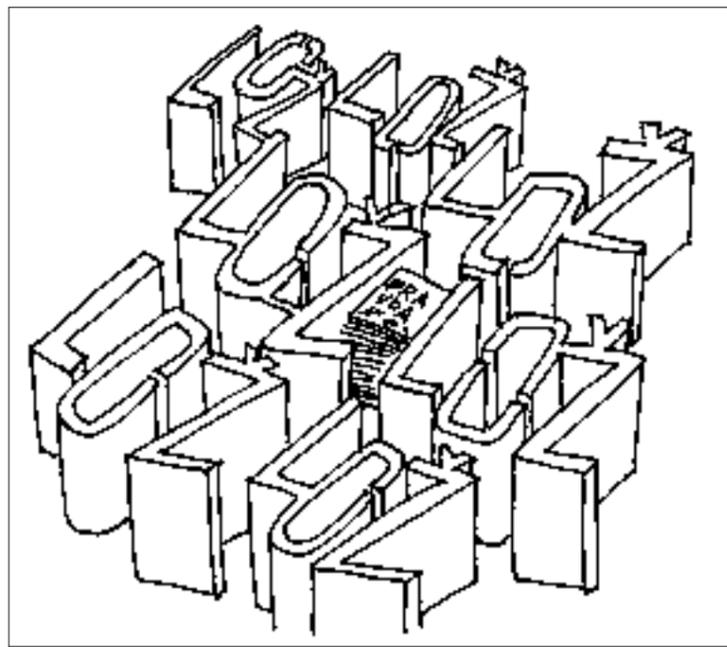
nistické ciele maďarské deti a ich rodičov, ktorí asi sotva tušia o čo extrémistom v skutočnosti ide.

Len malý príklad na ilustráciu. Ak by sa niekto rozhodol napísať v maďarčine životopis bývalého prezidenta Michala Kováča, mal by podľa zaslepených maďarských nacionalistov uviesť, že sa narodil vo východoslovenskej obci Szerelmes (do roku 1910 Lubiša). Pritom je veľmi nepravdepodobné, že v Lubiši vôbec niekedy videli živého Maďara. Na druhej strane sotva sa nájde občan Slovenskej republiky maďarskej národnosti, ktorý by aspoň tušil, že na Slovensku „existuje“ nejaká obec Szerelmes, nehovoriac už o občanoch Maďarska. V tejto súvislosti by bolo veľmi zaujímavé a najmä poučné urobiť prieskum na školách s vyučovacím jazykom maďarským, koľko detí vie, kde sa nachádza: Jókút (Kúty), Gázlós, (Brodské), Szakolca (Skalica), Szomolány (Smolenice), Bélaház (Boleráz), Csejte (Čachtice), Galgóc (Hlohovec), Bajmós (Bojnice), Máriatölgyes (Dubnica nad Váhom), Gyúgy (Dudince), Madarasalja (Kľak), Dóval (Donovaly), Vacok (Bacúch), Herencsvölgy (Hriňová), Fenyőháza (Lubochňa), Sárosköszeg (Kysak), Igló (Spišská Nová Ves), Palocsa (Plaveč), Kövesfalva (Kamienka, Spiš), Szepeskarolyfalva (Kaľava, Spiš), Hunfalva (Huncovce, Spiš), Alsólehnicz (Červený Kláštor), Kisszeben (Sabinov), Hétárs (Lipany), Vörösvágás (Červenica, Šariš), Eperjesenyicke (Haniska, Šariš), Biha (Becherov, Šariš), Ungtavas (Kaluža, Zemplín), Zár (Ždiar), či rodisko Jánošíka Terhely (do r. 1910 Terchová) a podobne.

Otázne je, na čo je vôbec potrebné a užitočné, aby sa deti na slovenských štátnych školách s vyučovacím jazykom maďarským, v rámci vyučovania vlastivedy „Slovenska“, biffovali neexistujúce, neživotné oficiálne názvy obcí bývalého Uhorského kráľovstva, ktoré sa nepoužívajú ani v maďarskom hovorovom jazyku. Bežný občan maďarskej národnosti nemá o ich existencii ani len to najmenšie tušenie.

Predstaviteľom politického hungarizmu ide totiž v prvom rade o to, aby deťom od prvej triedy štátnych základných škôl vlkali do hláv, že ich vlasťou je tzv. Felvidék, a nie Slovensko, a demonštrovali, že územie Slovenskej republiky je pôvodným etnickým územím maďarského národa. Tento základný cieľ sleduje aj súčasná hystéria Strany maďarskej koalície, arogantne sa vyhrážajúca Slovensku Európskou úniou, okolo oficiálnych názvov v maďarskej učebnici vlastivedy Slovenska. V otázke používania oficiálnych názvov Slovenskej republiky v učebniciach pre školy s vyučovacím jazykom maďarským ide výlučne o politický problém.

JÁN BOBÁK

Kresba: Andrej Mišanek

Momentky z Poľska

Nepovolili, ale postavili sme - V jednej obci pri Krakove púta pozornosť moderný, nový kostol.

„Kedy ste ho postavili?“ pýtame sa miestneho občana.

„Sú tomu tri roky“

„Bez ťažkostí?“

„Čoby! Niepovolili, ale postavili sme“, odpovedá a hrdo dodáva „vysvätil ho kardinál Wojtyła“

Nolite timere. Ego sum

Vo Wadowiciach - rodnom meste Svätého Otca Jána Pavla II. dostávame snímku kardinála Wojtyły so svojim niekdajším profesorom. O chvíľu vidno tohto starého kňaza v zajatí fotoreportérov. Prosíme ho o venovanie na fotografiu. „A čo vám napísať?“

„No niečo na pamiatku od pápežovho učiteľa“ - hovoríme po slovensky.

„Nolite timere. Ego sum“ - hovorí wadowický dekan a podpisuje sa.

Dni otvorených dverí

Brána do rezidencie krakovského metropolitu je dokorán. Po stranách poľské a pápežské zástavy. A kvety! Prúd ľudí smeruje do arcibiskupskej kaplnky, slávnostne vyzdobenej. Chvíľka modlitby a potom k podpisovej knihe napísať pozdrav novému pápežovi. Prehliadka ďalších priestorov sprístupnených verejnosti a nazad za svojimi povinnosťami. Prichádzajú ďalší. Mohutný, tichý sprievod pokračuje.

Pomník dvoch veľikánov

Mickiewiczov pomník v Krakove je pokrytý kvetmi od spontánnych darcov.

Na Mickiewiczovom mene je zastoknutá fotografia Jána Pavla II. Len taká amatérska, prefotografovaná z inej. Na pomníku vysokej umeleckej hodnoty jedného veľikána je skromná fotografia iného veľkého muža.

Dvaja veľkí synovia poľského národa prijímajú hold.

Mohutný pamätník veľkého básnika je ovenčený ďalšou slávou!

Hlas z Ríma

Poľsko je upreté k televíznym obrazovkám a rádiám.

Pápež Ján Pavol II. zvučným a jasným hlasom volá:

„Nebojte sa prijat' Krista a jeho vládu. Pomáhajte pápežovi a všetkým, čo chcú slúžiť Kristovi a s Kristovou vládou chcú slúžiť človekovi a celému ľudstvu.“

Nebojte sa! Otvorte Kristovi dvere dokorán. Otvorte jeho spasiteľskej moci hranice štátov, hospodárskych a politických systémov široké polia kultúry, civilizácie a rozvoja.

Nebojte sa! Kristus vie, čo je v človekovi. Dovoľte Kristovi, aby mohol hovoriť s človekom, lebo on má slová života. Práve dnes...Cirkev...sa modlí, rozjíma a koná, aby Kristove slová života...boli prijaté ako posolstvo nádeje spásy a celkového oslobodenia.

Zo srdca pozdravujem a žehnám Čechov a Slovákov, ktorí sú mi takí blízki. (pozdrav prednesený po slovensky).

20.-22. 10. 1978

*

Teraz, 30 rokov po dobrodružnej ceste, chcem záznam rozšíriť o to, dočtyedy nebolo možné dať na papier.

Prečo som sa vtedy vybral do Poľska?

Treba uviesť, že Poľsko ma zaujalo skutočnosťami u nás nevidanými. Tak mi ostal hlboko v pamäti obraz, keď sme v roku 1967 šli s Vladom Pazderom na motorke do Krakova. Kdesi na predmestí mladý rehoľník v habite prebehol cez cestu.

Alebo krajinomaľba. Kým na Kysuciach - morfologicky podobnej krajine - v rámci socializácie rozorali medze, čím sa nenávratne stratil pôvab krajiny, v Poľsku hneď po prekročení

Autor článku s pápežom Jánom Pavlom II., Trnava 2003

KAROL KUBÍK

Slovensko moje ...a jasajúce Poľsko

Pred tridsiatimi rokmi, 20. októbra 1978, ktoré miesta spojené so životom kardinála Karola Wojtyły a dojmy zachytil v nasledovnej samizdatovej minireportáži.

hraníc na Spiši alebo na Orave, to bol rozprávkový svet. V Krakove bolo možné v knižkupectve dostať knihy, o akých sme u nás ani nesnívali.

V pamäti mnohých Slovákov žila spomienka na Pavla VI., ktorý nám venoval toľko pozornosti, koľko len v rokoch 1968-69 bolo možné. Z obrázkov a obrázkov, ktoré zaplavili Slovensko, sme poznali pápeža - samý úsmev, Jána Pavla I.

Ale ten výjav, keď Ján Pavol II. vystúpil na balkón s takou plachou, povedal by som huncútskou tvárou, úžasne fascinoval. A navyše - z pohľadu môjho rodného kraja - to bol sused. Veď Wadowice z Vadičova sú akoby za kopcom.

Tak skrsla myšlienka ísť si pozrieť „ďalekú krajinu“, z ktorej prišiel do Ríma nový pápež, práve v tých dňoch obrovskej radosti, a tak som zariadil s kolegom Ľuborom Jančárom služobnú cestu mojim autom do Žiliny. Tam sme veci rýchlo vybavili a pobrali sa k Ľuborovej tetke - do Čierneho.

Vstávali sme skoro. Tetka pripravila na raňajky kysucké zemiakové placky - podlisníky - také, aké sme mávali v detstve, upečené na suchej platni a posypané cukrom - ak ho bolo.

Wadowice, vzrušené radosťou, obliehala spústa reoportérov. Na fare sme od pána kaplána, ktorý s nami hovoril po slovensky, dostali fotografie pána dekana so svojim kardinálom.

V Krakove slávnostne ešte slávnostnejšie žiaril Rynek główny s dominujúcou Mariánskou katedrálou. Kostoly zdobili poľské a vatikánske zástavy. Pred nimi sa vinul zástup prichádzajúcich a odchádzajúcich.

*

Boli to radostné chvíle, ale predsa...! Keď sme sa pána kaplána vo Wadowiciach pýtali, či je Slováč, odpovedal iba toľko, že je z Jablonky. Alebo: V rezidencii krakovského arcibiskupa sme sa prihovoriť skupine návštevníkov. Akosi samozrejme človek čakal také radostné zvítanie.

Nuž nestalo sa a zostala otázka súvislosti s napätím, ktoré vzniklo násilným ukrojením časti Oravy a Spiša po prvej svetovej vojne a s úsilím biskupa Jána Wojtaššáka o nápravu tejto

krivdy. Keď to situácia v roku 1939 umožňovala, postupoval, síce s rešpektom voči cirkevnému právu, korektne, úctivo ale predsa jeho konanie označil cirkevný partner na druhej strane hraníc ako aj - povieme to tak - povrchný vatikánsky diplomat - za nacionálny šovinizmus.

Takáto nespravodlivosť zostáva pri mene muža, ktorý svojím postojom a prácou pre Slovensko predstavuje symbol, akým je štátna zástava alebo štátny znak, už vyše pol storočia.

V priebehu času, najmä po druhej svetovej vojne a v päťdesiatych rokoch pribudli k postave tohto služobníka Božieho iné hanlivé epitetá a osočovanie dosiaľ trvá. V ostatných rokoch sme svedkami zlomyselných dezinformácií alebo až nezmyslov. Sú také rafinované, že pomýlili aj kompetentných ľudí dobrej vôle. Tomu, zdá sa, treba pripísať spomalenie beatifikačného procesu vyznávača a mučenika Jána, ktorý podniel sám svätý Otec Ján Pavol II.

*

K návšteve Poľska v tých krásnych dňoch patrí aj príbeh môjho spolucestujúceho a jeho milej ženy. Pochádzajú z Čierneho, ktorého časť v jeseň 1938 obsadila poľská armáda a tak Ľubor zostal na Slovensku a Marienka sa ocitla na území poľského štátu.

V jeseň 1939 sa okupovaná časť Čierneho vrátila Slovensku. Túto skutočnosť pripisujú Jančarovci zásluže Alexandra Macha, ktorého mali v úcte dokonca tak, že v čase ostrej komunistickej propagandy proti Slovenskej republike a jej predstaviteľom sa ho zastali v liste zaslanom redakcii. Pani Marienka, ktorá pracovala na úrade ministra - básnika Miroslava Válka, mi preklepávala háklivé materiály.

Keď mi začiatkom roku 1980 otec mojej ženy dával rukopis úvahy „Nad jedným listom biskupa Wojtaššáka“, bolo cítiť, že ide o veľmi vážnu otázku. Pani Marienka článok asi dvadsaťkrát prepísala, a tak bolo možné všetky exempláre autorizovať a po smrti autora toto svedectvo o pohnutej dobe

publikovať. Najprv na západe, potom doma. (Pozri Kultúra č. 27-28/1998, 19/2005)

*

Výlet, či púť do Krakova mal aj iné pekné pokračovanie.

Pán kaplán z Wadowic nechal pozdravovať svoju rodnú sestru, rehoľníčku pôsobiacu v starobinci na mieste, kde je sídlo Opus Dei. Bolo to v čase, keď na pracovisku agitovali do „brigády socialistickej práce“. Vyjadril som sa, že dobre, ale budeme navštevovať Dom dôchodcov; práve ten, v ktorom pracovala sestra nášho kaplána z Wadowic. Tieto návštevy sa pravidelne konali na Vianoce a Veľkú noc ešte dlho po tom, ako som z podniku v roku 1985 odišiel.

*

V Krakove som navštívil lekára Krzysztofa Szczygiela, spolupracovníka a priateľa kardinála Wojtyły, ktorý prednášal medicínsku problematiku krakovským bohoslovcem. Onú jeseň roku 1978 už mali zabezpečený pobyt na lyžovačku v Tatrách.

Krzyszko nám daroval knihy, ktoré vydával Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda v Ríme a poľská pošta ich - na rozdiel od našej - doručovala. Pribalil aj „Znak, ktorému sprzeciwiac se budú“ - duchovné cvičenia, ktoré dá-

val kardinál Wojtyła pápežovi Pavlovi VI. aj textom, ktorý poľská cenzúra „vybielila“. Knihu sme preložili, úvod napísal o. biskup Ján Ch. Korec, obálku nakreslil Stano Dusík. Samizdatový exemplár odovzdal Vilo Kovár Svätému Otcovi 8. novembra 1981 po sv. omši, ktorú slúžil nad hrobom Sv. Petra za prítomnosti účastníkov Svetového kongresu Slovákov. Cez Msgr. Stanislava Dziwisza a o. biskupa Pavla Hnilicu sa kniha dostala do SÚSCM, kde vyšla pod názvom „Znamenie, ktorému sa bude protirečiť“

*

Poľsko ma fascinovalo! Keď komunistický režim po návšteve Svätého Otca povolil v roku 1980 procesiu na Božie Telo v Krakove, vycestoval som znova. Vtedy mi dal Krzyszko knihu kardinála Wojtyły „U podstaw odnowy“. I tú sme preložili a rozšírila ako samizdat.

Pred návštevou Jána Pavla II. pripravila jej vydanie Slovenská akadémia vied a Trnavská univerzita. Mal som česť pozdraviť Svätého Otca 11. septembra 2003 v trnavskej katedrále pri slávnostnom odovzdaní autorského výťažku.

*

Ale dokončime tú úžasnú návštevu Poľska. Zastavili sme sa na Kalvárii Zebrzydovskej a strávili tam dlhší čas, aby sme na hranicu prišli keď bude končiť zmena a teda menšie riziko prehadávania auta. Ale aj tak nás Poliaci v Tešine odstavili na bok s poznámkou, že sme zo západu. Neviem, čo bolo skutočnou príčinou. Domnievam sa, že to mohol byť hnedastý konzervatívny nástrek na značke. Alebo niečo iné? Asi po hodine trpnutia som sa šiel pýtať, čo bude s nami. Prehliadka sa nekonala a pustili nás.

Monumentálne súšosia na Kalvárii, vyjadrujúce zastavenia Krížovej cesty, podnecujú rozmýšľanie nad tým, prečo sa Poľsko napriek veľkým národným katastrofám vždy znova a znova vzbudilo.

Možno práve tie mohutné pomníky, akým je tiež jasná Gora, udržiavajú v Poliakoch túžbu po slobode v ťažkých situáciách.

V roku 1979 sa podarilo napriek opatreniam štátu dostať mojej manželke do Krakova a Nového Targu na mohutné stretnutie s Jánom Pavlom II. Svoje nadšenie položila na papier a dnes je to jedinečné a zrejme ojedinelé svedectvo zo slovenskej strany o tých prelomových udalostiach. Od priateľov priniesla pohotovo rozpisánu časť prejavu Jána Pavla II. v Osvienčime, kde bola aj veta: Nikdy sa nesmie žiaden národ rozvíjať na úkor druhého. Tieto slová ešte viac zelektrizovali Poľsko a vyvolali pohyb, ktorý sa už nedal zastaviť.

Do Poľska, do Varšavy som sa šiel pozrieť aj vtedy, keď tam vrelo, keď sa rodila Solidarita. Poľsko sa vzoprelo komunistickému režimu a otriaslo ním tak, že sa už nespamätal a ten otras viedol k jeho zrúteniu v Európe.

Kardinál Karol Wojtyła, budúci pápež Ján Pavol II.